

Svensk tidningsmarknad under 2000-talet

Strukturförändringar
och ekonomisk utveckling

Jonas Ohlsson

Nordicom
Göteborgs universitet

Svensk tidningsmarknad under 2000-talet

Strukturförändringar och ekonomisk utveckling

Jonas Ohlsson

NORDICOM

Svensk tidningsmarknad under 2000-talet Strukturförändringar och ekonomisk utveckling

Jonas Ohlsson

© Nordicom 2016

ISBN 978-91-87957-46-8 (tryck)

ISBN 978-91-87957-47-5 (pdf)

Nordicom
Göteborgs universitet
Box 713
SE 405 30 Göteborg

Omslag: Per Nilsson

Tryck: Billes Tryckeri AB, Mölndal, 2017

3014 0129

Innehåll

Tabeller och figurer	4
Förord	5
Inledning	7
Den tredje vågen – koncernbildningarna tar fart	8
Strukturumvandlingens huvudrollsinnehavare	10
<i>Stampen</i>	11
<i>Mittmedia</i>	12
<i>Norrköpings Tidningars Media (NTM)</i>	13
<i>Gota Media</i>	14
<i>Eskilstuna-Kuriren (Sörmlands Media)</i>	15
<i>Västerbottens-Kurirens Media</i>	15
<i>Bonnier</i>	16
<i>Nya Wermlands-Tidningen (NWT)</i>	16
Utfallet av 2000-talets strukturaffärer: en sammanfattande lägesrapport	17
Tidningsföretagens ekonomiska utveckling	19
<i>Tidningsföretagens omsättning och tillgångar</i>	20
<i>Lönsamhet</i>	23
<i>Soliditet och goodwill</i>	25
<i>Läget i fådagarspressen</i>	29
<i>Tidningsbranschens ekonomiska ställning – i dag och i morgon</i>	30
<i>Skilda världar i de privatägda tidningskoncernerna</i>	31
<i>Kostsamma förvärv tynger resultaten i de stiftelseägda koncernerna</i>	33
<i>Fortsatt strid på kniven för många presstödstidningar</i>	34
Dagspressens framtidsutsikter – ett försök till en sammanfattande typologi	36

Tabeller och figurer

Tabell 1.	Ägargrupper inom svensk flerdagarspress, ≥ 3 dagar/vecka, antal tidningar, upplaga och marknadsandel, 2015	19
Tabell 2.	Aktörerna inom svensk flerdagarspress, ≥ 3 dagar/vecka, omsättning och balansomslutning, 2015	21
Tabell 3.	Genomsnittlig nettomarginal för företagen inom svensk flerdagarspress, ≥ 3 dagar/vecka, procent	24
Tabell 4.	Soliditet, goodwill och mottaget driftsstöd bland företagen inom svensk flerdagarspress, ≥ 3 dagar/vecka	27
Figur 1.	Den svenska tidningsrörelsens andel av total omsättning i de tio största koncernerna	22
Figur 2.	Kategorier av dagstidningar på den svenska tidningsmarknaden	37

Förord

Den 7 november 2016 lämnade Medieutredningen (Ku 2015:01) sitt slutbetänkande till kulturminister Alice Bah Kuhnke. Slutbetänkandet bar titeln *En gränsöverskridande mediepolitik. För upplysning, engagemang och ansvar* (SOU 2016:80). En del av det empiriska underlaget i slutbetänkandet – som särskilt berör dagspressens strukturella och ekonomiska utveckling under 2000-talet – är framtaget av fil. dr Jonas Ohlsson, medarbetare på Nordicom vid Göteborgs universitet.

Föreliggande rapport ingick i sin helhet i Medieutredningens slutbetänkande, men publiceras nu också som särtryck av Nordicom. Datasammanställningen och analyserna har genomförts på uppdrag av Medieutredningen, vilken också fungerat som redaktör för texten.

Göteborg i december 2016

Ingela Wadbring
Föreståndare för Nordicom

Medieutredningen i sin helhet går att ta del av här:
<http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2016/11/sou-201680/>

Inledning

Ägarstrukturen på den svenska tidningsmarknaden har under 2000-talet kommit att präglas av stora förändringar. Sedan millennieskiftet har 46 av landets för närvarande 93 medel- och högfrekventa dagstidningar – med andra ord hälften – fått en ny majoritetsägare, i vissa fall flera gånger. Den takt med vilken ägarstrukturen kommit att förändras under de senaste 15 åren saknar motsvarighet i den svenska presshistorien.

Icke desto mindre präglas ägarsammansättningen på tidningsmarknaden av en påtaglig stabilitet. År 2016 har det gått exakt 20 år sedan en ny aktör gjorde entré som ägare av ett större tidningsföretag i Sverige. Det handlade den gången om LO:s försäljning av Aftonbladet till den norska Schibsted-koncernen (som fastän debutant inom svensk press hade gett ut tidningar i Norge sedan 1860). 2000-talets omfattande ägarskiftet inom pressen har huvudsakligen bestått i att sedan länge etablerade tidningsägare – familjer och stiftelser – köpt och sålt tidningar av varandra. Flera ägare har i denna process valt att lämna tidningsmarknaden.

I den här analysen presenteras och diskuteras huvuddragen i strukturutvecklingen på den svenska tidningsmarknaden under 2000-talet. I ett nästa steg relateras sedan strukturförändringarna på marknaden till tidningsföretagens ekonomiska ställning och prestationer under samma period. Analysen avslutas med en diskussion kring den framtida utvecklingen för de svenska tidningsföretagen: Vilka är till synes bäst rustade att möta de fortsatta ekonomiska utmaningar som tidningsmarknaden utan tvekan står inför? Och för vilka ser det mörkare ut?

Analysen bygger huvudsakligen på uppgifter och resultat hämtade från tidningsföretagens årsredovisningar, samt de årliga sammanställningar av dagspressens strukturella och ekonomiska utveckling som görs av presstödsnämnden (numera ett särskilt beslutsorgan inom Myndigheten för press, radio och tv). Läget vad gäller empiriska källor har konsekvenser för möjligheterna att genomföra välgrundade analyser av den ekonomiska utvecklingen på tidningsmarknaden. Svenska tidningsföretag särredovisar exempelvis endast undantagsvis intäkterna från försäljningen av digitala annonser och prenumerationer i sina årsredovisningar.

Det begränsar möjligheterna att bedöma vilka tidningsföretag som lyckats bra respektive mindre bra i den digitala omställningen. I takt med att landets (kvarvarande) tidningskoncerner inte bara har blivit större utan också mer tätt integrerade och samordnade, har det också blivit svårare att urskilja intäkter och resultat för enskilda tidningstitlar. Antalet lokala tidningsrörelser med en egen årsredovisning blir successivt allt färre. I enskilda fall (t.ex. Mittmedia och Nya Wermlands-Tidningen) ingår så många som tio olika lokaltidningar i samma bolag. På flera håll drivs dagstidningar

med allmänt driftsstöd i samma bolag som tidningar utan stöd. Den här utvecklingen innebär sammantaget att det blir svårare att bedöma framtidsutsikterna för enskilda dagstidningar, varför den följande framställningen huvudsakligen kretsar kring den övergripande koncernnivån.

Den tredje vägen – koncernbildningarna tar fart

Ägarkoncentrationen – dvs. den process genom vilket antalet företag på en marknad koncentreras till ett minskande antal ägare – är ingen ny företeelse i den svenska dagspressen. Familjen Hamrin i Jönköping började exempelvis bygga upp sitt nuvarande tidningsbestånd i Jönköpings län – den s.k. Hallpressen – redan under 1930-talet. Familjen Ander i Karlstad la på motsvarande sätt grunden till NWT-koncernen under 1940-talet genom en rad tidningsförvärv i Värmland.

Ägarförändringar på mediemarknaden bär i Sverige och i många andra länder på en särskild normativ sprängkraft. Ägarkoncentration och andra större maktförskjutningar inom medierna har av vissa kritiker betraktats som hot mot ett pluralistiskt medieutbud och i förlängningen demokratins funktionssätt. Medieägandets utveckling mot färre men större aktörer har också emellanåt resulterat i politisk oro. År 1974 tillsatte den då socialdemokratiska regeringen en utredning för att undersöka eventuella åtgärder mot ägarkoncentrationen på massmedieområdet.¹ Förslaget om att införa en begränsning av ägandet på mediemarknaden genomfördes dock aldrig. År 1997 sjösatte regeringen Persson en likartad utredning, med ett likartat utfall.² I båda fallen var det Bonnierkoncernens expansion som föranledde försöken till politiska åtgärder mot ägarsammansättningen på mediemarknaden.

Ägarstrukturen inom den svenska dagspressen har alltså kunna utvecklas helt efter marknadens egna mekanismer. Vid tiden för millennieskiftet svarade landets åtta största ägargrupperingar för drygt 70 procent av den samlade sålda tidningsupplagan i Sverige. Det var ungefär samma andel som 20 år tidigare.³ 1900-talets avslutande decennier innehöll faktiskt relativt få tidningsaffärer i Sverige (även om några av dem, som Bonnierkoncernens övertagande av Sydsvenska Dagbladet i Malmö 1994 och Schibsteds förvärv av Aftonbladet 1996, rönne viss massmedial uppmärksamhet). Ägarstrukturen på den svenska tidningsmarknaden följde i slutet av seklet således huvudsakligen de läns- och partigränser som sedan 1900-talets inledning gett den svenska dagspressen dess distinkta karaktär.

Men detta var på väg att ändras. Under 1900-talets sista år startade vad som av professorn i massmedieekonomi Karl Erik Gustafsson kom att kallas för ”den andra

-
1. *Massmediekoncentration: lagförslag och motiv* (SOU 1980:28), betänkande av Massmediekoncentrationsutredningen.
 2. *Yttrandefriheten och konkurrensen: förslag till mediekoncentrationslag m.m.* (SOU 1999:30), betänkande av Mediekoncentrationskommittén.
 3. Sundin, Staffan (1999). *Medieägande*, i Facht, Ulrika, Bucht, Catharina. & Carlsson, Ulla (red.) *Medie-Sverige 1999/2000*. Nordicom, Göteborgs universitet, s. 59–119.

vågen” av strukturförändringar på den svenska tidningsmarknaden (där den första vågen utgjordes av 1950-talets nedläggning av lokala andra- och tredjetidningar – den s.k. tidningsdöden).⁴ I jämförelse med tidigare tidningsaffärer innehöll den andra vågen två helt nya element. Det första var att lokala konkurrenttidningar med olika politisk färg togs över av samma ägare; i några fall, som på Gotland (1999) och i Ångermanland (1999), genom inträdet av en ny, extern ägare (Norrköpings Tidningar respektive Mitt-media), i andra fall genom att förstetidningen köpte upp den lokala andratidningen, vilket var fallet i exempelvis Norrköping (2000), Gävle och Sundsvall (båda 2003).

Det andra nya inslaget var att tidigare konkurrerande tidningsrörelser nu slogs samman i en och samma administrativa och ekonomiska enhet, antingen genom skapandet av en helt ny tidning (vilket var fallet med Tidningen Ångermanland), eller genom bibehållandet av lokala editioner av en och samma huvudtidning (som i fallet Helsingborgs Dagblad/Nordvästra Skånes Tidningar). Utvecklingen bröt mot den tidigare praxisen inom dagspressen, som inneburit att tidningsförvärv inte bara brukat följa partigränserna utan också karakteriserats av en hög grad av ekonomisk och redaktionell oavhängighet för de förvärvade tidningsrörelserna.

Med det sagt utspelade sig också den andra strukturvågens tidningsaffärer huvudsakligen på lokal nivå och med enskilda tidningar och företag som speljäser. Effekterna på marknadsstrukturen som helhet var begränsade. Men även detta var på väg att förändras. För kort tid efter att omstruktureringarna på lokal nivå hade satts i rullning såg ytterligare en ny sorts strukturaffärer dagens ljus. Även om den här processen kom att löpa delvis parallellt med de affärer som nyss berörts, rörde det sig här om affärsuppbyggnader med en helt annan karaktär och en helt annan omfattning. Det finns därför skäl att tala om en tredje våg av strukturaffärer på den svenska tidningsmarknaden – en våg som alltså rullar.

Startskottet för den nya utvecklingslinjen blev bildandet av Gota Media 2003. Koncernen var resultatet av den regelrätta fusionen av de två stiftelseägda tidningskoncernerna Borås Tidning och Sydostpress i Kalmar. Det nya företaget positionerade sig över en natt som den tredje största tidningskoncernen i landsorten, med en dominerande marknadsställning i fyra län.

Gota Media var ett tydligt uttryck för den gradvisa attitydförändring bland Tidningssveriges företagsledare, som med ledord som ”förvärv”, ”synergier” och ”stordriftsfördelar” nådde sin kulmen i den upptrissade budgivningen kring Centerpartiets tidningsgrupp under hösten 2005. Strukturutvecklingen på den svenska tidningsmarknaden hade nu gått från att omfatta begränsade lokala uppbyggnader till en nationell kapprustning i miljardklassen. Ytterligare ett för den svenska dagspressen nytt inslag som följde av den tredje vågens strukturaffärer var att jakten på nya marknadsandelar i flera fall finansierades genom en omfattande skuldsättning.

Att denna tredje våg av strukturaffärer tog sin början just i början av 2000-talet har flera skäl. Ett första viktigt skäl var det faktum att de flesta lokala tid-

4. *Utvecklingen av svensk dagspress intill 2005*, i *Mångfald och räckvidd* (SOU 2006:8), slutbetänkande av Presstödskommittén 2004, s. 485–543.

ningsmarknaderna visade tydliga tecken på stagnation, varför externa förvärv var den enda vägen mot en ökad tillväxt.⁵ Ett andra centralt skäl var förstås den alltmer påtagliga konkurrensen från andra medieslag, på annonsmarknaden inte minst. Går man tillbaka och läser uttalanden och branschanalyser från den här tiden var det intressant nog inte internet som i första hand lyftes fram som den allvarligaste faran mot dagstidningarnas långsiktiga överlevnad. Internet, som ännu år 2003 hade en andel av annonsförsäljningen på beskedliga sju procent, ansågs snarare ta intäkter från de tryckta gratismedierna.⁶ Det uttryckligen största hotet mot den prenumererade dagspressen var i stället gratistidningen Metro, som i oktober 2004 ökat sin lokala närvaro från sex till 17 städer, och som därigenom kommit att bli en direkt konkurrent till flera av landets lokaltidningsföretag.

I det följande ges en presentation av de huvudsakliga ägarförändringarna på den svenska tidningsmarknaden under 2000-talet. Analysen görs ur ett aktörsperspektiv och kretsar således kring hur enskilda tidningsföretag valt att agera under perioden. Trots att den svenska tidningsbranschen har rykte om sig att präglas av en hög grad av stigbundenhet, är det likafullt tydligt att olika aktörer har valt att följa olika strategier när det kommer till förvärv, fusioner och strategiska allianser på tidningsmarknaden.⁷

Strukturuomvandlingens huvudrollsinnehavare

Om man ser till antalet tidningstitlar och fördelningen av marknadsandelar är det i första hand fyra koncerner som varit pådrivande i utvecklingen mot ett mer koncentrerat ägande på den svenska tidningsmarknaden under 2000-talet. Det är Stampen, Mittmedia, Gota Media och Norrköpings Tidningars Media (NTM). Medan den förstnämnda är privatägd, ägs de tre senare av ideella s.k. tidningsstiftelser. Även de likaledes stiftelseägda Västerbottens-Kuriren och Eskilstuna-Kuriren har expanderat sina respektive tidningsgrupper under samma period. I andra fall har perioden sedan år 2000 i stället resulterat i en viss reträtt från tidningsmarknaden. Det gäller de familjeägda Bonnier- och NWT-koncernerna.⁸ För två andra av landets större tidningsägare, familjeägda Herenco och den börsnoterade Schibstedkoncernen, har antalet ägda tidningar förblivit konstant under perioden.

5. Ots, Mart (2006). *Strukturaffärer och samarbeten på tvåtidningsorter* i SOU 2006:8, s. 545–623.

6. Gustafsson, Karl Erik (2005). *Utvecklingen av svensk dagspress intill 2005* i SOU 2006:8, s. 485–543.

7. Djerf-Pierre, Monica & Weibull, Lennart (red.) (2009). *Ledarskap i framgångsrika tidningsföretag*, JMG, Göteborgs universitet.

8. Här bortses från de ägare som helt och hållet valt att lämna tidningsmarknaden under 2000-talet. Till de större hör Ridderstadsstiftelsen i Linköping (Östgöta Correspondenten), familjerna Sommelius i Helsingborg (Helsingborgs Dagblad/Nordvästra Skånes Tidningar) och Bengtsson i Falun (Dalarnas Tidningar). Hit hör också Centerpartiets riksorganisation (Centertidningar).

Stampen

Stampen-koncernen med säte i Göteborg är det företag som i offentligheten ofta kommit att exemplifiera den tredje strukturvägen på den svenska tidningsmarknaden. Genom en rad omfattande förvärv och komplicerade allianser positionerade sig Stampen under några intensiva år i början av 2000-talet som den största tidningskoncernen i Sverige. Den tillväxttakt med vilket det Göteborgsbaserade familjeföretaget tog sig an utvecklingen på tidningsmarknaden saknar motstycke i svensk tidningshistoria.

Vid ingången av 2000-talet utgjordes Stampens tidningsinnehav av endast en tidning. Det var Göteborgs-Posten, som varit i ägarfamiljen Hjörnes besittning sedan 1920-talet. Till detta kom en större minoritetspost i Uddevallatidningen Bohusläningen (med systertidningen Strömstads Tidning) samt ett 20-procentigt delägarskap i Liberala Tidningar, det samverkansbolag för liberalt märkta tidningsföretag som sedan 1970-talet ägde bland annat Nerikes Allehanda (NA) i Örebro.

Tillsammans med bolagets vd Tomas Brunegård stakade huvudägaren Peter Hjörne vid tiden för millennieskiftet ut en ny färdriktning för företaget. Det ambitiösa målet var att etablera Stampen som en nationell spelare på tidningsmarknaden. Ett första steg togs år 2000 med köpet av en minoritetspost i den då börsnoterade Vestmanlands Läns Tidning (VLT). Ett andra togs tre år senare, i och med bildandet av Morgonpress Invest, ett bolag samägt med Nya Lidköpings-Tidningen (familjen Hörning) och som hade som syfte att förvärva och förvalta aktier i tidningsföretag. Det riktigt stora språnget mot nationell dominans togs dock i samband med förvärvet för 1 815 miljoner kronor av Centerpartiets tidningsgrupp 2005. I Centertidningar ingick sex helägda och tre delvis ägda flerdagartidningar, två helägda fådagartidningar och ett tryckeribolag. Köpet genomfördes i samverkan med Mittmedia, VLT och Morgonpress Invest.

I den uppdelning av Centertidningar som följde på förvärvet blev Stampen majoritetsägare (91 procent) i Hallands Nyheter och hälftenägare (50 procent) i Södermanlands Nyheter i Nyköping. Stampen övertog också en minoritetspost (24,5 procent) i fådagartidningsföretaget Ortstidningar i Väst. En kort tid efter Centertidningsaffären blev Stampen genom ett köp av en mindre aktiepost även majoritetsägare (51 procent) i Bohusläningen.

Övertagandet av Centertidningar resulterade i en komplicerad ägarbild för många av de berörda tidningsföretagen, med korsvisa ägarförhållanden och geografiskt spretiga koncerner. Affären fick därför sin naturliga fortsättning i en ny stor affärsuppgörelse ett par år senare. Efter segdragna förhandlingar och ånyo upprissade priser lyckades Stampen i april 2007 förvärva aktiemajoriteten i VLT-koncernen. Det blev katalysatorn för en ny omstrukturering av den svenska lokaltidningsmarknaden. I Mälardalen slogs VLT-koncernen samman med NA-gruppen. Det nya bolaget, Promedia, omfattade elva högfrekventa dagstidningar och blev nu ett dotterbolag till Stampen. Stampens västsvenska lokaltidningar sammanfördes på motsvarande sätt i en egen tidningskoncern, kallad Mediabolaget Västkusten. Hit fördes också Vänersborgs- och Trollhättantidningen TTELA, som tidigare ägts av VLT. I samband

med de här affärerna såldes också Stampens aktiepost i Södermanlands Tidning till Eskilstuna-Kuriren.

Vid utgången av 2008 hade Stampen-imperiet kommit att omfatta 17 dagstidningar och en marknadsandel på 16 procent.⁹ Till detta kom landets största tryckerikoncern (V-TAB) samt en rad andra huvudsakligen nyförvärvade företag i närliggande branscher, som t.ex. gratistidningar, digitala medier, kommunikationsbyråer och produktionsbolag. På bara fyra år hade Stampens omsättning ökat från 1,6 till 5,1 miljarder kronor. Men expansionen hade ett högt pris.

Mellan 2004 och 2008 steg bolagets långfristiga skulder från 198 miljoner kronor till 1 412 miljoner kronor. Goodwillen, dvs. redovisade övervärden från förvärvade företag, steg samtidigt från 2 miljoner kronor till 2 634 miljoner kronor, motsvarande mer än hälften av de samlade tillgångarna i koncernen. Av dagstidningarna var dessutom endast Göteborgs-Posten helägd. Ägarandelarna i Promedia och Mediabolaget Västkusten uppgick till 55 respektive 70 procent. Det innebar att Stampen saknade förfoganderätten över dotterkoncernernas kassaflöden.

Den huvudsakligen lånefinansierade miljardsatsningen med syfte att etablera Stampen som en nationellt ledande medieaktör skulle visa sig ödesdiger. Koncernen lyckades inte prestera en lönsamhet som var tillräckligt hög för att försvara de betydande goodwillvärdena. Under 2013 och 2014 tvingades Stampen till omfattande nedskrivningar av goodwill, vilket resulterade i en samlad förlust efter finansiella poster på knappt 1,4 miljarder. Stampen hade fram till dess valt att göra endast marginella nedskrivningar av de goodwillvärden som ackumulerats i koncernen. En del i den finansiella krishantering som nu inleddes blev att avhända sig Promedia-koncernens dagstidningar till de övriga ägarna (Mittmedia och Eskilstuna-Kuriren) i utbyte mot koncernens tryckeriverksamhet. Det innebar att antalet tidningar i Stampen vid utgången av 2015 hade sjunkit till sex. Dessa tidningar kom också att ingå i den uppmärksammade företagsrekonstruktion av koncernen som inleddes i maj 2016.

Mittmedia

Bygget av Mittmedia, som i och med Stampens dramatiska nedgång övertagit positionen som landets största tidningsägare i fråga om enskilda titlar, har en mer utdragen historia. Grunden till koncernen lades redan 1971 i och med Gefle Dagblads köp av Ljusnan i Bollnäs. I mitten av 1980-talet förvärvades Sundsvalls Tidning med dottertidningen Örnsköldsviks Allehanda och 1997 köptes den moderata Västernorrlands Allehanda i Härnösand. Fram till dess hade den Folkparti-märkta tidningskoncernen uteslutande tagit över liberala tidningar. Mittmedia ägs av de av liberala politiker dominerade Nya Stiftelsen Gefle Dagblad och Stiftelsen Pressorganisation. Partibarriären bröts dock fullständigt i och med förvärvet av den socialdemokratiska Sollefteåtidningen Nya Norrland 2000 (vilken omgäende slogs samman med Västernorrlands

9. Carlsson, Ulla & Facht, Ulrika (red.) (2010). *MedieSverige 2010: Statistik och analys*. Nordicom, Göteborgs universitet.

Allehanda till Tidningen Ångermanland, som gavs en liberal och en socialdemokratisk ledarsida), samt de (S)-märkta andratidningarna i Sundsvall (Dagbladet) och Gävle (Arbetsbladet) tre år senare.

Vid tiden för förvärvet av Centertidningar var Mittmedia den dominerande tidningskoncernen i södra Norrland, med sammanlagt sju tidningar i portföljen. Köpet av Centertidningar, till vilket Mittmedia bidrog med 18 procent, resulterade i att koncernen blev ensam ägare till Östersunds-Posten. Efter att ha köpt ut minoritetsägaren (familjen Svender) kontrollerade Mittmedia snart också samtliga aktier i Hudiksvalls Tidning, Hälsinge Kuriren (i dag Söderhamns-Kuriren) och Ljusdals-Posten. En kort tid efter köpet av Centertidningar förvärvade Mittmedia även den andra tidningen i Östersund, den socialdemokratiska Länstidningen.

Men Mittmedia var inte färdiga med det. Två år senare, 2008, betalade koncernen uppskattningsvis 400 miljoner kronor för huvudtidningen i Dalarna, Dalarnas Tidningar, ett förvärv som fem år senare följdes upp av köpet av andratidningen Dala-Demokraten. I och med det bestod Mittmedia av 14 dagstidningar, samt ett minoritetsägende i Promedia på 25 procent.

Mittmedia var länge en jämförelsevis decentraliserad koncern med tidningsrörelserna placerade i separata dotterbolag. Detta ändrades under 2013, då en stor del av verksamheten placerades i ett gemensamt bolag, Mittmedia AB, med en gemensam vd och styrelse. Omstruktureringen av koncernen möjliggjordes av att de kvarvarande minoritetsägarna från de (S)-märkta tidningarna i Gävle, Sollefteå och Sundsvall köptes ut. Utvecklingen inom Mittmedia-koncernen har sedan dess präglats av en omfattande samordning och rationalisering av de lokala verksamheterna. Det innebar bland annat att den under lång tid skuldtyngda Dagbladet i Sundsvall las ner i februari 2015.

I samband med uppdelningen av Promedia i juni samma år övertog Mittmedia kontrollen över ytterligare tio medel- och högfrekventa dagstidningar. Som ett led i den affären byttes Eskilstuna-Kurirens ägarandel i Promedia mot ett minoritetsägende om 8,5 procent i Mittmedia AB. Mittmedia är i dag den dominerande tidningsutgivaren i sammanlagt sex län, från Örebro i söder till Västernorrland i norr.

Norrköpings Tidningars Media (NTM)

Norrköpings Tidningar, grundad 1758 och därmed Sveriges äldsta i dag utgivna dagstidning, kom intressant nog att bli en pionjär i den andra vågens strukturaffärer på tidningsmarknaden. Köpen av de båda Gotlandstidningarna 1999 och andratidningen Folkbladet i Norrköping året därpå kom att bli förebilder för flera av de följande årens tidningsaffärer i Sverige.¹⁰ År 2002 utökades NTM-koncernen, som sedan 1960-talet också omfattade Västerviks-Tidningen, med moderata Norrbottens-Kuriren i Luleå.

NTM var tillsammans med Gota Media en av de grupperingar som förlorade budgivning om Centertidningar. I stället köpte NTM några år senare den andra

10. Ots, Mart (2006). *Strukturaffärer och samarbeten på tvåtidningsorter* i SOU 2006:8, s. 545–623.

tidningen i Luleå, Norrländska Socialdemokraten, ett förvärv som snart följdes upp med de betydligt mer omfattande köpen av Östgöta Correspondenten i Linköping och Upsala Nya Tidning (den senare till 50 procent).

De här affärerna möjliggjordes genom att de förvärvade tidningarnas ursprungliga ägare inträdde som minoritetsägare i NTM. Sedan Ridderstadsstiftelsen i Linköping sedermera köpts ut igen ägs NTM-koncernen till 77,7 procent av Erik & Asta Sundins stiftelse i Norrköping och till 22,3 procent av de s.k. Axel Johansson-stiftelserna i Uppsala. Medan den förstnämnda har en konservativ prägel (enligt stadgarna har Moderata samlingspartiet rätt att utse en av stiftelsestyrelsens tre ledamöter) karakteriseras de senare av en liberal dito. Tidningsrörelserna är samlade i regionala koncerner för Östergötland (inkl. Västervik), Uppland, Gotland och Norrbotten. I augusti 2012 köpte NTM-koncernen Motala & Vadstena Tidning från Promedia. Under 2016 förvärvade NTM-koncernen Enköpings-Posten från NWT-koncernen, vilket innebär att koncernen f.n. omfattar elva dagstidningar.

Gota Media

Gota Media kom till genom ett samgående snarare än ett förvärv. Norrköpings Tidningar förde under 1990-talet samtal om ett samgående med Sydostpress-koncernen i Kalmar. Av de planerna blev det dock intet. Sydostpress ägare Stiftelsen Barometern valde i stället att låta koncernen gå samman med Borås Tidning, som ägdes av den likaledes konservativa Tore G Wärenstams stiftelse. Koncernerna bedömdes vara jämnstora varför man kunde enas om ett 50/50-ägande. Båda ägarstiftelserna ansågs sig vara förhindrade av sina stadgar att avhända sig aktiemajoriteten i sina respektive företag.

Att koncernen kom till genom ett samgående snarare än ett förvärv innebar att tillgångarna i de båda ursprungliga koncernerna behölls i den nya rörelsen. Redan från dag ett var Gota Media en mycket resursstark aktör – också i ett nationellt perspektiv. Till det nya tidningsbolaget, Gota Media AB, fördes Borås Tidning och de tre Sydostpresstidningarna Barometern, Smålandsposten och Blekinge Läns Tidning (BLT). Borås Tidnings dottertidning Ulricehamns Tidning placerades dock i ett enskilt bolag.

Gota Media har sedan tillkomsten successivt utökat sin dominans på de lokala tidningsmarknader där koncernen är verksam. 2003 förvärvades aktiemajoriteten i Sydöstran, den socialdemokratiska konkurrenten till BLT i Karlskrona. 2011 genomfördes en motsvarande uppgörelse i Kalmar, med övertagandet av Östra Småland/Nyheterna. Samma år köptes också huvudtidningen på Öland, Ölandsbladet, liksom fäddagarstidningarna Kalmar Läns Tidning och Växjöbladet/ Kronobergaren. Samtliga förvärvade tidningar drivs som egna dotterbolag. Arbetarrörelsen i Kalmar och Blekinge bibehåller här ett minoritetsägande i sina respektive tidningsföretag.

Under 2011 genomförde även Gota Media en affär av en betydligt större dignitet och som också innebar en utvidgning av koncernens marknadsområde. För uppskattningsvis 250 miljoner kronor förvärvades aktiemajoriteten (65 procent) i Skånemedia med tidningarna Trelleborgs Allehanda, Kristianstadsbladet och Ystads Allehanda

från Sydsvenska Dagbladet. Skånemedia drivs i dag som en underkoncern till Gota Media. Ägandet delas med Stiftelsen Kristianstadsbladet.

Även i Västsverige har Gota Media flyttat fram sina positioner, om än inte på samma påtagliga sätt som i sydost. Sedan 2013 äger koncernen 45,5 procent av Ortstidningar i Väst, som ger ut lågfrekventa lokaltidningar och gratistidningar på flera orter längs med Västkusten.

Eskilstuna-Kuriren (Sörmlands Media)

Eskilstuna-Kuriren var den första stiftelseägda tidningen inom svensk landsortspress. Eskilstuna-Kurirens stiftelse bildades 1940, och gavs som ägardirektiv en tydligt liberal (tillika nykterhetsivrande) ändamålsparagraf. Det hindrade dock inte tidningskoncernen, som sedan 1965 också omfattat den liberala Katrineholms-Kuriren, från att år 2003 ta över ägandet i den socialdemokratiska lokalkonkurrenten Folket. Några år senare stärkte koncernen ytterligare greppet kring den sörmländska tidningsmarknaden. I samband med det intrikata efterspelet till Centertidningsaffären förvärvades 2007 (C)-tidningen Södermanlands Nyheter i Nyköping från Stampen, som i gengäld dessutom övertog en minoritetspost i Hallandsposten. Eskilstuna-Kuriren köpte samtidigt in sig med 20 procent i den nybildade Promedia-koncernen. Satsningarna möjliggjordes genom omfattande banklån för den tidigare skuld fria tidningskoncernen.

Som nämnts resulterade uppdelningen av Promedia under 2015 i att Eskilstuna-Kuriren inträdde som minoritetsägare i Mittmedia AB. Liksom för de båda övriga delägarna hade Promedia-ägandet åsamkat tidningsföretaget i Eskilstuna betydande kostnader i form av goodwillnedskrivningar under åren strax före. Under 2015 valde Eskilstuna-Kuriren här till att lägga ner Folket. Tidningen som under flera år redovisat stora förluster hade sedan 2012 utkommit som veckotidning.

Västerbottens-Kurirens Media

På ytterligare en ort utöver dem som hittills berörts ingår andratidningen numera i samma koncern som den större förstatidningen. Det är i Umeå, där marknadsledande Västerbottens-Kuriren sedan 2001 ägt först halva och sedan 2003 91 procent av (S)-tidningen Folkbladet. Den lokala arbetarrörelsen kontrollerar de återstående aktierna genom holdingbolaget VF Intressenter AB. VK-koncernen ägs sedan 1978 av den liberala Stiftelsen VK-Press.

VK-gruppen hör med sina två tidningar till landets mindre tidningskoncerner. I omgångar har det ryktats om ett förestående samgående med regionkollegan Norran i Skellefteå. Ett förberedande steg togs under 2005 genom ett korsvist ägarskifte (mot-svarande 10 procent) av aktierna i de båda bolagen samt ett utbyte av en styrelseplats i respektive bolagsstyrelse. Aktieposterna återbördades emellertid tre år senare. Då lämnade Norrans dåvarande styrelseordförande VK:s styrelse. VK:s ordförande behöll en plats i Norrans styrelse fram till 2012.

Bonnier

Bonnierkoncernen i Stockholm är inte bara Sveriges största tidningsägare i termer av samlad omsättning, den är också landets äldsta. Aktiemajoriten i Dagens Nyheter har varit i familjeföretagets ägo sedan 1901. (Då bortses från att Göteborgs-Posten startades av Felix Bonnier, yngre bror till den mer kände Albert, redan 1859. Tidningen såldes dock vidare i början av 1870-talet). Bonniersfären är också den enda av dagens större svenska tidningsägare som startat inte bara en, utan faktiskt två egna dagstidningar. Expressen grundades 1944 och Dagens Industri 1976. Köpet av Sydsvenska Dagbladet och Trelleborgs Allehanda 1994, vilket några år senare följdes upp av förvärven av Ystads Allehanda och Kristianstadsbladet, var därför inte bara ett första intåg på lokaltidningsmarknaden i Sverige, det var också det första regelrätta tidningsförvärvet på nästan 100 år för Bonnierkoncernen (åtminstone i Sverige). Under 1997 och 1998 köptes även de regionala kvällstidningarna GT i Göteborg och Kvällsposten i Malmö av Expressen och utgör sedan dess editioner av denna.

Under loppet av 2000-talet har Bonnierkoncernen vuxit mycket kraftigt. Tillväxten har dock huvudsakligen skett inom andra medieområden, som tv, tidskrifter samt bokutgivning och -försäljning. Tidningsutgivningens andel av koncernens samlade intäkter har som följd minskat. Till denna utveckling bidrog dessutom försäljningen av Skånemedia under 2011. Avyttringen tolkades av externa bedömare som en ansats till en avveckling av koncernens tidningsverksamhet, i varje fall utanför Stockholm. Sydsvenskans köp av Helsingborgs Dagblad/Nordvästra Skånes Tidningar tre år senare var utifrån det perspektivet ett steg i en motsatt riktning. Det fusionerade tidningsbolaget omgärdas dock av ihärdiga rykten om att vara till salu. I Stockholm drivs Bonnierkoncernens tre dagstidningar sedan ett par år tillbaka som ett gemensamt affärsområde, med en gemensam vd och en delvis koordinerad säljorganisation.

Nya Wermlands-Tidningen (NWT)

Som redan nämnts hör NWT-koncernen i Karlstad till landets allra äldsta flertidningsgrupper. Med start under 1940-talet inledde ägarfamiljen Ander en serie lokala tidningsförvärv, först i Värmland och därefter i Västergötland och Dalsland. Köpen av Nordvästra Skånes Tidningar (NST) i Ängelholm 1979 och Enköpings-Posten fyra år senare vidgade koncernens marknadsintressen ytterligare. Vid ingången av 2000-talet bestod NWT-koncernen av tio medel- och högfrekventa och två lågfrekventa dagstidningar. Med det var den landets största tidningskoncern utanför storstäderna. Den var också den klart lönsammaste.

Trots att de finansiella musklerna knappast har saknats har NWT valt att stå utanför de stora strukturaffärer som beskrivits i det ovanstående. Under 2014 valde NWT dessutom att sälja NST, vilken sedan 2001 drivits i ett gemensamt bolag med Helsingborgs Dagblad (HD), ägt tillsammans med familjen Sommelius. Karlstadföretagets expansion på den svenska tidningsmarknaden under 2000-talet har i stället begränsats till att

täppa till de återstående marknadsluckorna i det egna närområdet. I och med köpen av Dalslänningen 2009, Karlskoga-Kuriren 2011 och Provinstidningen Dalsland 2013 äger NWT nu samtliga lokaltidningar i Värmland och Dalsland, vid sidan av den alltjämt rörelseägda Värmlands Folkblad. NWT-koncernen har till följd av denna utveckling halkat ner till fjärdeplatsen på listan över de största landsortstidningskoncernerna.

I stället för expansion på den svenska tidningsmarknaden har NWT valt att fästa ett allt större fokus vid den norska. År 2000 köpte företaget in sig i lokaltidningen Bergens Tidende. Några år senare gjordes ett första förvärv av aktier i Schibsted. Den för NWT-koncernen sällsynt lyckosamma investeringen i köp- och säljsajten Blocket i början av 2000-talet såldes under 2006 till Schibsted för en avsevärd aktiepost i den norska mediekoncernen. NWT har herefter successivt utökat sina ägarandelar i både Schibsted och Bergens Tidende, som år 2009 uppgick i den koncern som i dag kallas för Polaris Media. Aktieposterna i de båda bolagen, som hanterades genom ett norskregistrerat holdingbolag, hade vid utgången av 2015 ett marknadsvärde på 2,5 miljarder svenska kronor.

Utfallet av 2000-talets strukturaffärer: en sammanfattande lägesrapport

Den samlade slutsatsen utifrån de marknadsförändringar som berörts i den här sammanställningen är att ägarkoncentrationen har ökat på den svenska tidningsmarknaden under 2000-talet. Marknadsandelen för de åtta största tidningskoncernerna hade vid utgången av 2015 stigit till omkring 90 procent. Tillsammans kontrollerar de i dag 76 av landets 93 medel- och högfrekventa dagstidningar.

Nu är det här ingen situation som är unik för Sverige. Ägarkoncentrationen på den svenska tidningsmarknaden avviker till sin omfattning inte nämnvärt från den i de övriga nordiska länderna.¹¹ Några specifika förhållanden särskiljer likafullt den svenska situationen i förhållande till våra nordiska grannar. Ett första sådant förhållande är den relativa avsaknaden av utländska ägare. Endast tre av landets dagstidningar ägs av ickesvenska aktörer. Det är de Schibstedägda Aftonbladet och Svenska Dagbladet samt fyradagarstidningen Dagen, som ägs av Mentor Medier, en norsk mediekoncern med koppling till bl.a. frikyrkorörelsen. Schibsted är dessutom det enda av de på den svenska tidningsmarknaden verksamma företagen som är placerat på en fondbörs.

Den svenska tidningsmarknaden består i övrigt uteslutande av svenskägda, icke-publika tidningsföretag. I jämförelse med läget i övriga Norden ägs en ovanligt stor andel av dessa dessutom av familjer. Trots en viss tillbakagång på senare år är fyra av landets åtta största tidningsföretag alltjämt familjeägda. Ett sista särdrag, som den svenska dagspressen dock delar med den danska, är den stora och dessutom växande andelen stiftelseägda dagstidningar. Som framgått av det ovanstående är det i första

11. Ohlsson, Jonas (2015). *The Nordic Media Market 2015*. Nordicom, Göteborgs universitet.

hand de stiftelsekontrollerade tidningskoncernerna som kommit att flytta fram sina marknadspositioner på den svenska tidningsmarknaden under 2000-talet. 57 av landets medel- och högfrekventa tidningar har i dag en eller flera stiftelser som ägare. Det är 34 fler än 15 år tidigare.¹²

De på den svenska tidningsmarknaden representerade ägarstiftelserna etablerades samtliga under perioden 1940 till 1986. I det flesta fall var syftet att ta över driften av en enskild lokaltidning, för att på så sätt säkerställa tidningens politiska hemvist. Majoriteten av de svenska tidningsstiftelserna fick på så sätt en tydlig koppling till den politiska sfären. I flera fall fastlades den politiska tillhörigheten i stiftelsestadgarna.¹³ Tidningsstiftelsen är som fenomen ett konkret uttryck för den svenska partipresstraditionen.

I takt med att de stiftelseägda tidningsföretagen kommit att lägga under sig allt fler dagstidningar har stiftelserna varit tvungna att revidera och i viss mån omförhandla sina ursprungliga ändamål. Gota Media, vars båda ägarstiftelser via sina stadgar är stadigt förankrade i den moderata politiska sfären, utger t.ex. i dag tidningar med både liberal, centerpartistisk och socialdemokratisk hemvist.

Språkbruket bland de större stiftelseägda tidningskoncernerna präglas numera ofta av utfästelser om att vilja säkerställa den publicistiska mångfalden på de lokala marknader där de är verksamma.

Stiftelser beskrivs ofta som ”ägarlösa”, i den meningen att de saknar en traditionell ägare. Det innebär att stadgarna, stiftelsens eget styrdokument, får en viktig roll i hur stiftelsens tillgångar hanteras. Ett gemensamt drag hos de svenska tidningsstiftelsernas stadgar är dock att de vid sidan av en eventuell politisk positionering ger mycket begränsade direktiv angående hur tidningsrörelserna i övrigt ska drivas. Det lämnas i stadgarna ett betydande strategiskt spelrum för de personer som för stunden är satta att utöva ägarrollen i tidningsföretaget – liksom för de individer som utses att leda den operativa driften av detsamma.

Det här är en central förklaring till varför de svenska stiftelseägda tidningsföretagen under 2000-talet valt i vissa fall mycket olika vägar när det gäller exempelvis förvärv och allianser, digitala strategier och hanteringen av fallande tidningsupplagor. Ägandeformen i sig bidrar härvidlag med liten förklaringskraft när det gäller den övergripande utvecklingen i den stiftelseägda delen av pressen. Det är en slutsats som emellertid också gäller den privatägda delen av densamma. Även de stora svenska tidningsfamiljerna har under 2000-talet valt diametralt olika färdriktningar för sina respektive företag – med, som synes, diametralt olika framgång.¹⁴

En sammanställning över ägarstrukturen på den svenska tidningsmarknaden vid utgången av 2015 presenteras i tabell 1.

12. Sundin, Staffan (2002). *Medieägande* kapitel i *MedieSverige 2001/2002*, Carlsson Ulla, & Facht Ulrika (red.), Nordicom, Göteborgs universitet.

13. Ohlsson, Jonas (2016). *Den svenska mediemarknaden 2016*. Nordicom, Göteborgs universitet.

14. För en mer utförlig diskussion på temat, se Ohlsson, Jonas (2016). *Den svenska mediemarknaden 2016*. Nordicom, Göteborgs universitet.

Tabell 1. Ägargrupper inom svensk flerdagarspress, ≥ 3 dagar/vecka, antal tidningar, upplaga och marknadsandel, 2015

Företag eller huvudtidning	Huvudägare	Antal tidningar	Samlad upplaga ¹	Andel av total upplaga (%)
Bonnier	Släkten Bonnier	5	592 200	25,4
MittMedia	Nya Stiftelsen Gefle Dagblad	23	325 700	14,0
Schibsted Sverige	Schibsted ASA	2	273 100	11,7
Stampen	Familjen Hjörne	6	253 000	10,8
Gota Media	Stift. Barometern/Stift. Tore G Wärenstam	11	226 600	9,7
Norrköpings Tidningar Media	Erik och Asta Sundins Stiftelse	10	204 800	8,8
Nya Wermlands-Tidningen	Familjen Ander	10	121 600	5,2
Hallpressen	Familjen Hamrin	9	81 800	3,5
Sörmlands Media	Eskilstuna-Kurirens Stiftelse	3	57 500	2,5
Skånska Dagbladet	Centerrörelsen	2	37 100	1,6
Västerbottens-Kurirens Media	Stiftelsen VK-Press	2	37 000	1,6
Värmlands Folkblad, Piteå-Tidningen	Arbetarrörelsen ²	2	28 800	1,2
Lidköpingspress	Familjen Hörling	1	22 800	1,0
Norran	Stiftelsen Skelleftepress	1	20 900	0,9
Dagen	Mentor Medier A/S	1	16 800	0,7
Vimmerby Tidning	Familjen Ingemarsson	1	11 200	0,5
Alingsås Tidning	Familjen Michelsen	1	9 900	0,4
Övriga	...	3	12 600	0,5
	Totalt	93	2 333 400	100,0

Källa: Bearbetning av upplageuppgifter från TS Mediefakta samt årsredovisningar.

Kommentar: ¹Aftonbladet (Schibsted) samt Bonniers dagstidningar valde under 2015 att stå utanför den upplagerevidering som görs av TS Mediefakta. För Aftonbladet och Expressen redovisas i stället självrapporterad upplaga. Övriga Bonnertidningars upplaga har uppskattats utifrån den procentuella upplageförändringen för sex- respektive sjudagarspressen sedan den senast uppmätta TS-upplagan för var och en av dem. ²Tidningar ägda av lokala organisationer i arbetarrörelsen har sammanförts till en gemensam grupp oberoende av juridiskt ägande. Kommentar: I tabell 1, 2 och 3 förekommer markeringar för uppgift saknas (u.s.), noll (-) och företaget fanns inte (...).

Tidningsföretagens ekonomiska utveckling

Den svenska dagspressen karakteriserades länge som en konjunkturkänslig bransch. Presstödsnämndens 40-åriga mätserier över tidningsföretagens ekonomiska utveckling visar på ett tydligt samband mellan vinstnivåerna i tidningsbranschen och den ekonomiska utvecklingen i stort. När det gick bra för Sverige, gick det också bra för svensk dagspress. Förklaringen till den nära kopplingen till samhällsekonomin var att dagspressen fick en stor del av sina intäkter från annonsförsäljning. Annonsmarknadens utveckling hör till de bästa konjunkturindikatorerna som finns i landet. Tidningsbranschens andra huvudmarknad, den för användarintäkter, präglades härvidlag av en betydligt mindre konjunkturkänslighet – ett förhållande som gav tidningsföretagen en välbehövlig stadga också i tider av ekonomisk kris.

Sedan några år tillbaka har dock samhällsekonomin och tidningsekonomin utvecklats åt olika håll. Trots en stark nationell tillväxt har vinstnivåerna i tidningsbranschen sjunkit. Sambandet verkar vara brutet. Förklaringen kan även den här gången spåras till

annonsmarknaden. Den dramatiskt minskade annonsförsäljningen inom pressen under 2010-talet beror inte på nationalekonomiska faktorer, utan på den kraftigt ökande konkurrensen från framför allt digitala plattformar. Som flera gånger påpekats är den pågående krisen inom dagspressen ingen konjunkturell sådan, utan en strukturell.

I takt med att de ovan diskuterade strukturförändringarna ritat om tidningsbranschen har det dessutom blivit svårare att uttala sig säkert om vilka konsekvenser de förändrade marknadsförutsättningarna kommit att få för enskilda tidningsföretag – och än mindre för enskilda titlar. Ett allt mindre antal av Sveriges dagstidningar drivs som separata ekonomiska enheter, utan som integrerade delar i en större koncernstruktur. Eventuella överskott från lokala tidningsrörelser kanaliseras omgående till centrala delar av koncernen, på samma sätt som lokala underskott kan täckas av centralt fördelade medel. När koncerner gör dåliga affärer, eller av andra skäl behöver spara pengar, får bördorna på motsvarande sätt delas av i sig kanske lönsamma delrörelser.

Den kanske viktigaste konsekvensen av 2000-talets strukturomvandling av den svenska tidningsmarknaden är härvidlag den tydliga förskjutningen av maktbalansen mellan de lokala och centrala nivåerna i landets tidningskoncerner – både när det gäller ekonomiska tillgångar och verksamhetsfunktioner och beslutanderätter. Koncernledningen är i dag det självklara maktcentret i dagens moderna tidningskoncern. Samtidigt är och förblir den produkt som bjuds ut på marknaden i de flesta fall lokalt betingad. Konflikten mellan ett ofta kostnadsdrivet centraliseringstryck och intäktsidans behov av en fortsatt stark lokal förankring skapar en spänning i svensk dagspress som tidigare tidningsledningar inte har behövt hantera.

Tidningsföretagens omsättning och tillgångar

I tabell 2 redovisas den ekonomiska utvecklingen under 2000-talet för de företag som svarar för utgivningen av landets för närvarande 93 medel- och högfrekventa dagstidningar. En genomgång av den lågfrekventa dagspressen görs i en senare del av analysen. I tabellen redovisas samlad omsättning på koncernnivå, samt hur stor andel som (uppskattningsvis) kommer från svensk dagspressutgivning. Även storleken på företagens samlade bokförda tillgångar (den s.k. balansomslutningen) presenteras. Flera av koncernerna bedriver som redan nämnts verksamhet både i andra länder och i andra branscher. Hur de olika verksamheterna särredovisas varierar dock från fall till fall. Detta förhållande medför svårigheter att avgränsa dagens svenska tidningsmarknad, både i fråga om storlek och ekonomiskt resultat.

Tabell 2. Aktörerna inom svensk flerdagarspress, ≥3 dagar/vecka, omsättning och balansomslutning, 2015

Företag/koncern	Samlad omsättning, mkr				... varav från svensk dagspress ¹ , %				Balansomslutning, mkr			
	2000	2005	2010	2015	2000	2005	2010	2015	2000	2005	2010	2015
Albert Bonnier	17 012	22 317	33 011	27 127	33	22	15	19	16 162	16 530	29 273	31 508
Schibsted ¹	8 270	9 832	13 768	15 117	30	25	22	18	9 529	7 935	16 509	21 616
Stampen	1 576	1 778	5 196	3 619	95	71	56	38	1 303	3 130	5 892	2 938
Herenco	1 743	1 947	3 029	3 559	36	33	21	17	1 804	2 101	3 060	2 570
MittMedia	714	972	1 630	2 090	71	68	76	83	730	1 039	1 701	1 632
NTM	588	704	1 757	1 810	73	77	78	70	813	1 011	2 276	1 905
Gota Media ²	588	786	877	1 109	81	96	90	93	437	953	1 283	1 256
NWT	655	528	570	508	96	94	93	91	1 049	1 142	1 652	2 026
Sörmlands Media	228	308	468	358	82	76	81	83	336	343	644	325
VK Media	219	271	297	252	80	70	83	99	163	212	409	572
Skånska Dagbladet	311	412	347	241	93	84	97	94	238	271	198	202
Norran	139	202	130	124	82	61	93	93	197	295	253	303
Värmlands Folkblad	125	119	119	95	66	79	76	86	73	72	71	65
Piteå-Tidningen	77	112	112	93	81	61	64	71	91	163	191	138
Svepress	u.s.	u.s.	75	70	u.s.	u.s.	99	93	u.s.	u.s.	26	25
Lidköpingspress	60	69	73	68	100	100	100	100	104	152	281	176
Alingsås Tidning	46	60	72	60	87	100	100	100	20	18	26	14
Dagen	57	71	59	59	100	100	100	98	29	31	29	22
ETC Förlag	49	u.s.	41
Världen idag	...	20	25	21	...	100	100	100	...	7	6	5
Laholms Tidning	15	100	4
Lysekils-Posten ³	14	16	17	13	100	100	100	100	2	9	9	6

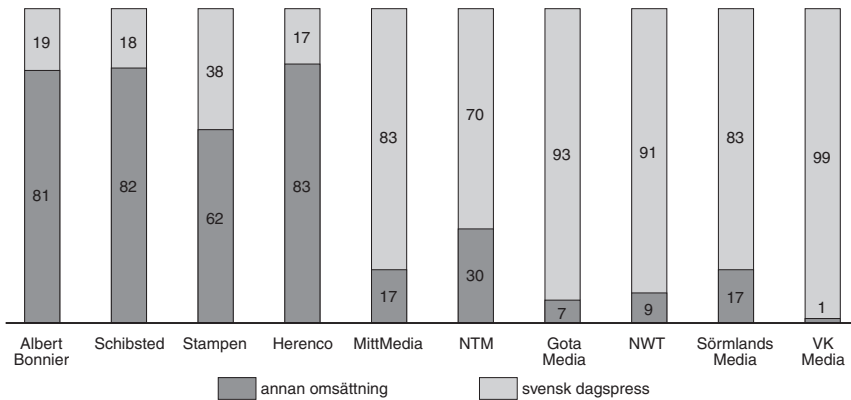
Källa: Företagens årsredovisningar.

Kommentarer: ¹Värden för Schibsted avser norska kronor. Den genomsnittliga växelkursen för den norska kronan visavi den svenska (NOK/SEK) var 1,041 år 2000, 1,160 2005, 1,192 2010 och 1,047 2015. ²Värden för 2000 avser Sydostpress AB. ³Brutet räkenskapsår. Förändringar i Lysekils-Postens koncernstruktur försvårar jämförelser över tid. ⁴Företagen tillämpar delvis olika principer för hur de redovisar intäkter från olika verksamheter. Det innebär att det inte alltid gör att utläsa ur årsredovisningarna hur stor andel av omsättningen som kommer från dagspressverksamhet. Jämförelser mellan såväl företag som över tid ska därför göras med viss försiktighet.

Tabellen omfattar sammanlagt 22 företag. Sammanställningen visar på den stora bredd som alltjämt präglar de företag som är verksamma på den svenska tidningsmarknaden, och som därmed säger något om de mycket olika interna förutsättningar som gäller för landets tidningsrörelser.

De med bred marginal största aktörerna i fråga om både samlad omsättning och samlade tillgångar är de internationella mediekoncernerna Bonnier och Schibsted. Omsättningen under 2015 uppgick här till 27,1 miljarder svenska kronor respektive 15,1 miljarder norska kronor. I båda fallen har såväl omsättning som balansomslutning ökat mycket kraftigt sedan 2000. Men medan Schibsted redovisar en obruten tillväxt under hela perioden har Bonnierkoncernens omsättning minskat jämfört med 2010.

Figur 1. Den svenska tidningsrörelsens andel av total omsättning i de tio största koncernerna

Källa: Tabell 2.

Som framgår av figur 1 stod intäkterna från den svenska tidningsmarknaden under 2015 för 19 respektive 18 procent av koncernernas samlade omsättning. I båda fallen handlar det om en betydande minskning jämfört med 2000. Dagspressen står alltså för en allt mindre andel av verksamheten i Nordens två största mediekoncerner. Tillväxten i Schibsted och Bonnier under 2000-talet förklaras i stället av expansion inom andra sektorer, inte alltid med en direkt koppling till medieområdet.

Även Stampen, Herenco, Mittmedia, NTM och Gota Media – som har platserna tre till sju på listan över Sveriges största tidningsutgivare – redovisade 2015 en väsentligt högre omsättning (och balansomsättning) än 15 år tidigare. För Stampen har dock de senaste årens stora avyttringar inneburit ett tydligt trendbrott jämfört med 2010. I fråga om intäkter från tidningsutgivning är det i första hand Herenco som utmärker sig. Tillväxten inom koncernen under 2000-talet kan i princip uteslutande tillskrivas förvärv inom helt andra rörelsegränser, som emballage- och förpackningsindustrin. Under 2015 svarade Herencos tidningsdivision (Hallpressen) för endast 17 procent av koncernens samlade omsättning. För de största stiftelseägda tidningskoncernerna var den relativa betydelsen av tidningsutgivning väsentligt större (med andelar mellan 70 och 93 procent). Det faktum att intäkterna ökat kraftigt över tid i den här gruppen förklaras därför i princip uteslutande av de ovan berörda förvärven av andra tidningsföretag.

Fem tidningskoncerner hade under verksamhetsåret 2015 en omsättning i intervallet 100 till 500 miljoner kronor. Här saknas en entydig utvecklingstrend, men den övergripande tendensen är att intäkterna har fallit under de senaste åren, samtidigt som storleken på de samlade tillgångarna har ökat. Det företag som särskilt märker ut sig här är NWT, som är det enskilda tidningsbolag som har klart minst omsättning i förhållande till företagets tillgångar. Eller kanske snarare: störst tillgångar i förhållande till omsättning. Decennier av hög lönsamhet i kombination med måttliga aktieutdelningar

har inneburit att den värmländska tidningskoncernen kunnat bygga upp betydande ekonomiska värden (se vidare nedan). För ett av företagen, Eskilstuna-Kuriren, har de senaste åren i stället inneburit en kraftigt reducerad balansomslutning. Förklaringen kan spåras till extranedskrivningar på sammanlagt 227 miljoner kronor under 2012 och 2013 av goodwill från förvärven av Södermanlands Nyheter respektive Promedia.

För de återstående tio bolagen på listan (med en omsättning under 2015 på under 100 miljoner kronor) har den långsiktiga utvecklingen sedan år 2000 varit mindre dramatisk. I princip samtliga fall rör det sig också om företag som huvudsakligen består av en tidning och som följaktligen kommit att stå utanför 2000-talets struktur-omvandlingar. Utvecklingen i den här gruppen speglar på ett tydligt sätt det faktum att dagspressen är en mogen – för att inte säga stagnerad – industrigrän.

Lönsamhet

Omsättning och balansomslutning är en sak – lönsamhet och finansiell stadga är förvisso en helt annan. I tabell 3 och 4 ges därför en motsvarande redovisning av utvecklingen för samma 22 företag när det gäller ekonomisk avkastning respektive finansiell stabilitet. I det första fallet används som jämförelsemått den så kallade nettomarginalen, med vilket menas resultatet efter finansiella poster i relation till omsättningen. För att fånga upp utvecklingen över tid har den genomsnittliga nettomarginalen under femårsperioderna 2001–2005, 2006–2010 och 2011–2015 räknats ut för vart och ett av företagen. För att förbättra möjligheterna att säga något övergripande om lönsamheten i svensk dagspress, särredovisas överskottet från tidningsrörelsen i de koncerner där (den svenska) tidningsutgivningen står för bara en mindre del av den samlade verksamheten. Det handlar här om Bonnier, Schibsted och Herenco.¹⁵

Som mått på företagens finansiella ställning används nyckeltalet soliditet, med vilket menas det egna kapitalets andel av det totala kapitalet – eller hur stor andel av företagets samlade tillgångar som inte finansierats med hjälp av lånade pengar. I tabell 4 redovisas också tidningsföretagens goodwill för var och en av de fyra mätpunkterna, samt i vilken utsträckning de under samma år varit mottagare av statligt driftsstöd.

Tidningsutgivning betraktades länge som en relativt lukrativ verksamhet. I en analys genomförd på uppdrag av 2004 års Presstödskommitté konstaterade Karl Erik Gustafsson att det ”i medievärlden i stort [fanns] nästan inget så lönsamt som ett välskött landsortstidningsföretag”.¹⁶ Med det ville han peka på att landsortspressen över tid i allmänhet varit mer lönsam än tidningarna i storstäderna. Under åren 2001 till 2005 redovisade de i dag verksamma tidningsföretagen en genomsnittlig nettomarginal på 4 procent (tabell 3). Av landets fem mest lönsamma tidningsföretag var samtliga hemmahörande i landsorten. Bonniers tidningsdivision och Stampen (den senare alltså alltså alltjämt med enbart Göteborgs-Posten) däremot återfanns i botten.

15. I det sistnämnda fallet avser redovisningen rörelsemarginalen.

16. Karl Erik Gustafsson (2006). *Utvecklingen av svensk dagspress intill 2005* i SOU 2006:8, s. 485–543.

Tabell 3. Genomsnittlig nettomarginal för företagen inom svensk flerdagarspress, ≥ 3 dagar/vecka, procent

Företag/koncern	2001–05	2006–10	2011–15
Bonniers svenska tidningsrörelser	1	5	6
<i>Bonnierkoncernen</i>	1	5	3
Schibsteds svenska tidningsrörelser	6	7	9
<i>Schibstedkoncernen</i>	5	10	8
Stampen	0	5	-4
Hallpressen ¹	9	7	-1
<i>Herencokoncernen</i>	11	13	8
MittMedia	-2	8	-1
NTM	8	6	1
Gota Media ²	4	14	1
NWT	18	34	30
Sörmlands Media	2	8	-11
Skånska Dagbladet	2	-5	-4
VK Media	6	17	12
Norran	8	4	5
Värmlands Folkblad	4	2	1
Piteå-Tidningen	4	8	0
Swepress	u.s.	3	1
Lidköpingspress	22	35	-21
Alingsås Tidning	0	-3	-5
Dagen	1	1	-1
ETC Förlag (2015–)	0
Världen idag (2005–)	...	-3	-6
Laholms Tidning (2014–)	-1
Lysekils-Posten ³	1	1	-6
Genomsnitt (median)	4	6	0

Källa: Företagens årsredovisningar (beräkningar).

Kommentar: Med nettomarginal avses resultat efter finansiella poster (nettomarginal) delat med omsättningen. För Bonnier, Schibsted och Herenco ingår vinstmarginalen för den svenska tidningsrörelsen i de genomsnittliga beräkningarna (medianen). ¹Resultatet avser rörelsemarginalen (rörelseresultatet genom omsättning). ²Värden för 2000 avser Sydostpress AB. ³Brutet räkningsår. Förändringar i Lysekils-Postens koncernstruktur försvårar jämförelser över tid.

Under nästa femårsperiod, 2006–2010, steg de genomsnittliga vinstnivåerna i branschen med ytterligare ett par procentenheter. (Finanskrisen – som grasserade som värst under åren 2008 och 2009 – hade härvidlag endast måttliga konsekvenser för de svenska tidningsföretagen.) Tio av företagen redovisade en högre genomsnittlig vinstmarginal jämfört med perioden före. Återigen låg landsortspressen i toppen. Bäst gick det för Lidköpingspress (Nya Lidköpings-Tidningen) och NWT som samlat över femårsperioden redovisade en vinstmarginal på 35 respektive 34 procent. Tre bolag gick samtidigt med förlust: Alingsås Tidning, Världen i dag, och Skånska Dagbladet. De två sistnämnda tog emot allmänt driftsstöd.

Under den senaste femårsperioden har de flest kurvorna vänt neråt. Mellan 2006–2010 och 2011–2015 föll den genomsnittliga nettomarginalen med sex procentenheter till ± 0 procent. I endast fyra fall förbättrades vinstnivåerna något under den senaste perioden. Här var det i första hand de båda storstadstidningskoncernerna Schibsted och Bonnier som gick mot strömmen. Schibsted och Bonniers respektive svenska tidningsdivisioner är därmed de enda aktörerna på marknaden som har lyckats öka sina vinstmarginaler för varje ny femårsperiod under 2000-talet.

För övriga företag på den svenska tidningsmarknaden, inklusive alla de stora landsortstidningskoncernerna, sjönk vinstnivåerna jämfört med den föregående femårsperioden. För sex företag begränsades nedgången till mellan 1 och 3 procentenheter. För andra var nedgången väsentligt högre. För den i särklass mest dramatiska nedgången svarade Lidköpingspress som på fem år gick från att vara det mest lönsamma tidningsföretaget på marknaden till det som redovisar allra störst förluster.

Den genomsnittliga nettomarginalen för perioden 2011–2015 slutade på -21 procent. Nedgången för det sett till tidningsrörelsen alltså lönsamma tidningsföretaget orsakades av omfattande värdenedskrivningar av bolagets aktieinnehav i Stampen-koncernen, vilken Lidköpingspress sedan 2012 är 14-procentig delägare i. Även för Eskilstuna-Kuriren, som stått för den näst största resultatförsämringen under perioden, har dyrbara investeringar inneburit en drastiskt försämrade vinstnivå. Nedskrivningskostnader från förvärv och förluster i förvärvade företag bidrar också till nedgången för Gota Media, Stampen och Mittmedia, vilka följer därnäst på listan över de tidningsföretag där vinstnivåerna sjunkit mest.

Nio företag redovisade ett positivt genomsnittligt årsresultat under perioden 2011–2015. Elva företag gick med förlust. Antalet förlustdrivande företag på tidningsmarknaden har alltså ökat väsentligt jämfört med föregående perioder. NWT var med en snittmarginal på 30 procent det i särklass mest lönsamma tidningsföretaget i Sverige. En bit ner på plats två följer stiftelseägda VK Media, som därmed bräcker de båda privatägda storkoncernerna Schibsted och Bonnier på plats tre och fyra. För Mittmedia slutade den genomsnittliga nettomarginalen under perioden på -1 procent. Vid sidan av redan nämnda Lidköpingspress, Stampen och Eskilstuna-Kuriren, vars ekonomiska kraftgång under 2010-talet huvudsakligen kan kopplas till kostsamma företagsförvärv, dominerar listan över de mest förlustbringande företagen av driftsstödda tidningsföretag.

Soliditet och goodwill

Också i fråga om soliditet är skillnaderna inom tidningsbranschen stora, ett faktum som givetvis hänger samman med företagens olika ekonomiska prestationer under 2000-talet. En hög soliditet brukar ses som en indikator på att ett företag står på en stabil ekonomisk grund. När ett företag går med vinst, eller betalar av på sina skulder, ökar soliditeten. När det går med förlust eller tar upp nya lån minskar den. En snabbt fallande soliditet kan vara ett tecken på att ett företag är på väg mot obestånd.

Vid utgången av 2015 varierade soliditeten hos de svenska tidningskoncernerna mellan som lägst -78 och som högst 88 procent (tabell 4). Genomsnittet (medianen) slutade på 46 procent. 15 år tidigare var snittet 54 procent. Den genomsnittliga soliditeten bland företagen på den svenska tidningsmarknaden har alltså minskat över tid.

Nedgången under 2000-talet gäller dock långt ifrån alla företag. Bland de 16 företag där en jämförelse med år 2000 är möjlig har soliditeten ökat för elva. Jämfört med 2010 har dock soliditeten förbättrats för endast sex företag, medan den försämrats för tolv. Det finns i detta avseende ingen uppenbar koppling till vare sig karaktären på företagets verksamhet eller deras storlek. Starkast utveckling sedan 2010 uppvisar Piteå-Tidningen – en av få kvarvarande solitärer på tidningsmarknaden – följd av storkoncernerna Bonnier och Schibsted, men också av den likaledes fristående och rörelseägda Värmlands Folkblad. För den största nedgången svarar i stället Alingsås Tidning, följd av Skånska Dagbladet och Stampen. Det här är tre företag som samtliga redovisat stora förluster under 2010-talet. Även för de stiftelseägda koncerner som varit involverade i större tidningsförvärv under senare år (NTM, Sörmlands Media, Gota Media och Mittmedia) har soliditeten minskat något sedan 2010. För Alingsås Tidning slutade 2015 med en negativ soliditet, vilket innebär att det egna kapitalet är förbrukat. Företaget har som följd ansökt om företagsrekonstruktion. Inom ramen för den processen hade fordringsägarna i oktober 2016 accepterat skuldnedskrivning.

Åtta av de totalt 22 företagen hade vid utgången av 2015 en soliditet över 60 procent, vilket får betraktas som mycket starkt. Av dem bestod inte mindre än fem av en- eller tvåtidningsföretag. Bland de större flertidningskoncernerna redovisar NWT den klart starkaste soliditeten: 88 procent. Även Herenco och Gota Media har trots en viss nedgång sedan 2010 en soliditet över 60 procent. På andra delen av skalan redovisar sex företag en soliditet under 10 procent. I fem fall handlar det om små entidningsföretag som samtliga uppstår driftsstöd. Beroendet av driftsstöd i kombination med en låg grad av egenfinansiering innebär att den finansiella utsattheten är att betrakta som hög bland dessa företag. Det sjuätte företaget är Stampen, som till följd av de senaste årens stora förluster fått se sin soliditet minska kraftigt.

Den viktigaste förklaringen till de allvarliga ekonomiska trångmål som Stampen befinner sig i 2016 var de omfattande nedskrivningar av de goodwillvärden som koncernen byggt upp i samband med 2010-talets företagsförvärv. Goodwill kan ses som en latent kostnad, som måste täckas av framtida vinster. Goodwill ökar därmed det finansiella risktagandet i ett företag. Det gäller i synnerhet inom en bransch som dagspressen där framtidsutsikterna framstår som osäkra.

Vid ingången av 2000-talet var goodwill ett ovanligt inslag i de svenska tidningsföretagens balansräkningar. De huvudsakliga undantagen var de redan då stora koncernerna Bonnier och Schibsted, som båda byggt upp sina respektive bolagsgrupper genom förvärv av andra företag. I Stampen, NTM, Mittmedia och Gota Media (Sydostpress) fanns inga goodwillvärden alls.

Tabell 4. Soliditet, goodwill och mottaget driftsstöd bland företagen inom svensk flerdagarspress, ≥3 dagar/vecka

	Soliditet, procent				Goodwill, mkr				Driftsstöd, mkr			
	2000	2005	2010	2015	2000	2005	2010	2015	2000	2005	2010	2015
Bonnier	26	37	33	42	1 935	1 508	9 066	7 915	-	-	-	-
Schibsted ¹	30	41	42	51	737	1 104	6 919	10 322	57	65	62	48
Stampen	37	22	32	6	-	897	3 119	1 534	-	-	3	-
Herenco	65	72	73	68	1	4	48	85	-	-	-	-
MittMedia	56	39	48	40	4	318	637	709	-	31	51	58
NTM	72	76	58	55	-	-	663	220	11	15	38	29
Gota Media ²	53	54	69	63	-	-	7	68	-	15	17	32
NWT	64	78	85	88	40	-	18	13	-	-	-	-
Sörmlands Media	70	72	55	50	-	<1	259	28	-	10	7	-
VK Media	49	51	75	75	-	<1	-	-	-	15	17	12
Skånska Dagbladet	56	62	46	20	1	-	-	-	58	67	65	31
Norran	65	60	74	75	-	4	-	-	-	-	-	-
Värmlands Folkblad	22	36	52	60	-	-	-	-	13	17	19	19
Piteå-Tidningen	54	49	53	63	-	6	-	-	-	-	-	-
Swepress	u.s.	u.s.	28	24	u.s.	u.s.	-	-	u.s.	u.s.	-	-
Lidköpingspress	67	73	89	83	-	-	-	-	-	-	-	-
Alingsås Tidning	25	17	15	-78	-	<1	1	-	-	-	-	-
Dagen	25	28	34	33	7	2	-	-	14	17	18	16
ETC Förlag	2	-	11
Världen idag	...	53	25	7	...	1	<1	-	...	6	6	4
Laholms Tidning	2	-	4
Lysekils-Posten ³	17	20	23	1	-	-	-	-	4	5	5	3

Källa: Företagens årsredovisningar (beräkningar).

Kommentarer: Med soliditet menas justerat eget kapital (inkl. minoritetsäganden) genom totalt kapital. ¹Värden för Schibsted avser norska kronor. ²Värden för 2000 avser Sydostpress AB. ³Brutet räkenskapsår. Förändringar i Lysekils-Postens koncernstruktur försvårar jämförelser över tid.

Tio år senare var läget ett helt annat. I sex av företagen på tidningsmarknaden svarade goodwillvärden nu för omkring eller över 30 procent av de samlade tillgångarna – i Stampens fall för över hälften. I Bonnierkoncernen hade goodwillvärdena ökat med hela 7,5 miljarder kronor på bara fem år. Den viktigaste förklaringen till den dramatiska ökningen var de i det här avseendet mycket dyra förvärven av tvföretagen TV4, C More och finska MTV under 2007 och 2008. Hos NWT och Herenco, vilka som nämnts valde att inte ge sig in i köpruschen på tidningsmarknaden under 2000-talets inledande år, låg goodwillandelen på måttliga 1 respektive 2 procent.

Även under 2015 stod goodwill för en mycket begränsad andel av balansräkningen hos dessa båda koncerner. Bedömningen av den samlade utvecklingen sedan 2010 försvåras dock av att några av företagen på tidningsmarknaden valt att tillämpa den internationella redovisningsstandarden IFRS.¹⁷ I stället för den raka avskrivningstakt av goodwill som stipuleras i svensk redovisningsrätt är IFRS-reglerna mer dynamiska.

17. Eng. *International Financial Reporting Standards*.

Här föreskrivs i stället att goodwill ska redovisas till sitt ”verkliga värde”, vilket medför en årlig värdering av bolagets tillgångar, en s.k. *impairment test*. Om ett företag kan påvisa att värdet på en förvärvad tillgång inte har minskat behövs heller ingen nedskrivning/kostnadsföring av goodwill.

Goodwillbedömningar baserade på IFRS ska grundas på en noggrann analys av den förväntade framtida ekonomiska utvecklingen för den förvärvade tillgången (och de positiva synergier med andra tillgångar som den kan ge upphov till). Till skillnad från det mekaniskt verkande svenska regelverket ger IFRS-reglerna en viktig roll till ett företags externa revisorer, vars uppdrag är att säkerställa att goodwillen inte tas upp till ett för högt värde. Inom EU är IFRS sedan 2005 ett krav för börsnoterade företag, men regelverket får också tillämpas av bolag utanför börsen. Stampen valde som första onoterade företag på den svenska tidningsmarknaden att börja tillämpa IFRS inför 2009.

Skillnaderna mellan IFRS och det svenska regelverket förstärktes ytterligare inför 2013, då de svenska kraven på goodwillhanteringen gjordes ännu tuffare. Avskrivningsperioden för goodwill från företagsförvärv sänktes då från 20 till 10 år. För i synnerhet två koncerner, NTM och Gota Media, har detta inneburit betydande extrakostnader och kraftigt försämrade resultatnivåer – men också väsentligt minskade goodwillvärden.¹⁸ Även Eskilstuna-Kuriren har som redan nämnts tvingats till kraftiga nedskrivningar av goodwillvärden under 2010-talet.

Två andra företag med jämförelsevis mycket stora goodwillposter, Bonnier och Mittmedia, valde i stället inför verksamhetsåret 2014 att gå över till att använda IFRS. En tillämpning av de nya svenska reglerna hade i båda fallen resulterat i dramatiskt försämrade rörelseresultat.¹⁹ Stödda av IFRS-regelverket genomförde Bonnier och Mittmedia endast måttliga goodwillnedskrivningar under 2014 – beslut som följaktligen ska tolkas som att koncernerna bedömde att det samlade marknadsvärdet hos de företaget som förvärvats inte hade sjunkit.

Mittmedia hade till följd av Promedia-övertagandet vid utgången av 2015 ett samlat redovisat goodwillvärde på 709 miljoner kronor, vilket motsvarar 43 procent av de samlade tillgångarna. (Goodwillnedskrivningarna under 2015 uppgick till 92 miljoner kronor). För de två andra stora stiftelseägda tidningskoncernerna, NTM och Gota Media, var goodwillandelen som jämförelse 12 respektive 5 procent. I Stampen ligger andelen, trots de senaste årens betydande nedskrivningar, kvar över 50 procent. För Bonnier, som genomförde endast marginella nedskrivningar av goodwill även under 2015, uppgick goodwillandelen vid årets utgång till 25 procent. Av ett samlat goodwill på totalt 7 915 miljoner kronor, kan dock endast 37 miljoner kronor hänföras till koncernens tidningsdivision (Bonnier News). Av Schibsteds sammanlagda goodwill på hela 10 322 miljoner norska kronor (48 procent av tillgångarna) kunde 564 miljoner kronor hänföras till den svenska tidningsdivisionen (Schibsted Sverige).

18. Myndigheten för press, radio och tv (2015). *Dagspressens ekonomi 2014*.

19. I Mittmedias fall gjordes i koncernredovisningen för 2013 (s. 3) bedömningen att det förändrade regelverket skulle medföra en nedjustering av goodwill med 270 miljoner kronor och en minskning av soliditeten från 42 till 28 procent.

Läget i fådagarspressen

Vid sidan av den hittills diskuterade medel- och högfrekventa dagspressen finns det en lång rad dagstidningar i Sverige som utkommer med en frekvens på en eller två dagar i veckan, och som därför kan kallas för lågfrekventa. Den här gruppen tidningar, som vid utgången av 2015 omfattade sammanlagt 70 titlar, uppvisar en del specifika kännetecken, vilket gör att dess utveckling under 2000-talet följer en delvis annan bana än den som nyss gått igenom. De mest centrala av dessa särdrag diskuteras i det följande.²⁰

En första iakttagelse när det gäller de lågfrekventa dagstidningarna är att de i hög utsträckning kommit att stå utanför den strukturomvandling som i den övriga dagspressen resulterat i en tilltagande ägarkoncentration. Av sammanlagt 61 endagarstidningar ingår endast tre i någon av de åtta största tidningskoncernerna. Bland tvådagarsstidningarna handlar det om tre av nio. I jämförelse med den medel- och högfrekventa dagspressen präglas fådagarspressen alltså av en betydligt större mångfald på ägarsidan. 25 av tidningarna i gruppen ges ut av rörelser som endast omfattar en tidning.

Ett andra kännetecken, som hänger samman med det första, är att fådagarspressen präglas av en relativt stor bredd, både vad gäller övergripande ändamål och publicistisk profil. Gruppen rymmer såväl mer konventionella lokala nyhetstidningar som tidningar med en uttalad partipolitisk, ideologisk eller religiös profil och som riktar sig till en nationell publik. Den omfattar tidningar som drivs på såväl kommersiell som mer eller mindre rent ideell grund. Åtta av gruppens tidningar fungerar som partiorgan för politiska partier. Ytterligare fyra karakteriseras av en tydlig politisk agenda, utan att för den skull vara partiägda. Tre tidningar bottenar i en uttalad kristen värdegrund, medan fyra utkommer på andra språk än svenska.

De tidningar som kan karakteriseras som lokala nyhetstidningar är likafullt i klar majoritet. Här finns dock både tidningar som ges ut på tidningsmarknader där det även finns en medel- eller högfrekvent dagstidning och sådana som utges på platser där en större konkurrent saknas. Ett relativt stort antal endagstidningar har också karaktären av regionala nyhetstidningar, vanligtvis med länsnivån som huvudsakligt bevakningsområde.

Ett tredje särdrag hos fådagarspressen är att det rör sig om företrädesvis mycket små rörelser. Bidraget till dagspressens samlade omsättning (exklusive driftsstöd) uppgick under 2015 till knappt två procent (eller 315,2 miljoner kronor). Den genomsnittliga omsättningen (medianen) bland företagen i gruppen landade samma år på 2,9 miljoner kronor. Medianupplagan på titelnivå uppgick under 2015 till 3 400 exemplar för endagarspressen och 5 400 exemplar för tvådagarspressen. Sammantaget svarade fådagarspressen därmed för omkring en tiondel av den samlade tidningsupplagan i Sverige.

20. Den redovisning av strukturen inom fådagarspressen som görs i det här avsnittet avser om inte annat anges läget vid utgången av 2015. Det ekonomiska underlaget till redovisningen bygger på uppgifter lämnade av Myndigheten för press, radio och tv.

Under 2000-talet har det likafullt vuxit fram en handfull större tidningsgrupper/koncerner också inom det här marknadssegmentet. Störst är Ortstidningar i Väst AB (OTV), som med tre lokaltidningar på Västkusten samt en rad gratistidningar redovisade en samlad omsättning på 93 miljoner kronor under 2015 och ett nettoöverskott på 3,5 miljoner kronor (3,8 procent). Gota Media och Stampen är sedan några år tillbaka de dominerande ägarna i företaget (med 45,5 procent vardera).

Sett till antalet tidningar är i stället den s.k. ETC-gruppen störst. Vid utgången av 2015 omfattade ETC-gruppen sju, företrädesvis lokala, endagarstidningar – ett antal som i skrivande stund (augusti 2016) ökat till nio. Sedan juni 2016 äger ETC även fådagarsgruppen Fria Tidningar, med fem titlar. Fria Tidningar, som under flera år dragits med ekonomiska problem, drevs fram till ägarskiftet i kooperativ form. ETC-bolagen ägs av Johan Ehrenberg.

Ett fjärde – men för sammanhanget knappast mindre centralt – kännetecken hos fådagarspressen är ett i de flesta fall omfattande stödberoende. Det här är ett marknadssegment som i hög utsträckning vuxit fram som ett resultat av de för den här typen av publikationer relativt gynnsamma presstödsreglerna. Beroendet av presstödet har dessutom ökat något över tid. Under 2015 svarade driftsstödet för i genomsnitt 48 procent av intäkterna hos de sammanlagt 37 företagen eller företagsgrupperingarna inom den lågfrekventa pressen. Det är en ökning med fem procentenheter på två år.

I 13 fall stod driftsstödet för mer än 60 procent av intäkterna. För OTV, som var det företag där stödet var relativt sett minst i förhållande till övriga intäkter, var andelen 12 procent. Trots det statliga stödet blev det ekonomiska utfallet i flera fall negativt under 2015. Under året gick knappt hälften av företagen i gruppen med förlust. Men det fanns också företag som redovisade vinstmarginaler över tio procent. De ekonomiska marginalerna hos fådagarspressen är likafullt tydligt begränsade i de flesta fall – ett faktum som förklarar att omsättningen i termer av nedlagda och nystartade tidningar i det här segmentet varit betydligt högre än i den medel- och högfrekventa dagspressen. Under 2015 las sex fådagarsstidningar ner, samtidigt som tre nya startades.

Tidningsbranschens ekonomiska ställning – i dag och i morgon

Den svenska tidningsmarknaden har genomgått stora förändringar under 2000-talet. En allt hårdare konkurrens om användare och annonsör har inneburit att tidningsföretagens intäkter har sjunkit, i vissa fall med betydande belopp. De samlade branschintäkterna var under 2015 de lägsta sedan början av 1980-talet. I takt med att intäkterna faller har insatserna för att sänka kostnaderna intensifierats. Nära nog samtliga svenska tidningsföretag har tvingats att genomföra omfattande sparprogram under senare år. Tidningsbranschen ger arbete åt väsentligt färre personer i dag än vid 2000-talets början. Antalet kommuner med en egen lokalredaktion minskar.

Parallellt med att tidningsbranschens hela affärsmodell har satts i gungning pågår en omfattande strukturomvandling av tidningsmarknaden. Sedan 2000 har hälften av landets tidningar fått en ny majoritetsägare. Marknadsandelen för landets åtta största tidningsägare har som följd ökat från 71 till 89 procent. Denna ”konsolidering” av marknaden har i allmänhet motiverats utifrån ett upplevt behov att samordna och rationalisera driften i lokala tidningsrörelser som var för sig ansetts vara för små och ineffektiva för att klara sig i den allt hårdare konkurrensen. Möjligheterna att samordna inte minst den digitala annonsförsäljningen, för att på så sätt kunna erbjuda en mer konkurrenskraftig produkt gentemot annonsörerna, är ett annat skäl till satsningarna på att skapa större företagsstrukturer.

Avsikten i den här studien har varit att 1) beskriva de strukturella förändringarna på tidningsmarknaden under 2000-talet och 2) relatera utfallet från denna utveckling till tidningsföretagens ekonomiska utfall och ställning. I detta avslutande avsnitt sammanförs de huvudsakliga resultaten från analysen i en diskussion kring de svenska tidningsföretagens strukturella och finansiella förutsättningar att möta en av allt att döma fortsatt hårdnande konkurrenssituation under de år som kommer.

Även om de yttre marknadsbetingelserna i någon mån är att betrakta som gemensamma för samtliga aktörer på tidningsmarknaden, skiljer sig de inre förutsättningarna väsentligt mellan olika företag. Företagen på den svenska tidningsmarknaden uppvisar i dag en betydande variation i fråga om såväl storlek och diversifieringsgrad, som lönsamhet och ekonomisk soliditet. Men även ägarförhållandena skiljer sig åt; investerarna på den svenska tidningsmarknaden inkluderar börsnoterade mediekonglomerat, traditionstygda tidningsfamiljer, stiftelser och partier samt såväl ekonomiska som ideella föreningar.

I en framåtblickande bedömning av tidningsföretagens överlevnadsförmåga bör alla dessa aspekter beaktas. Att i detalj redogöra för framtidsutsikterna för vart och av landets omkring 70 tidningsföretag, eller för den delen de drygt 160 olika tidningstitlarna, låter sig därför inte göras här. Ambitionen är i stället att försöka lyfta fram några belysande exempel.

Skilda världar i de privatägda tidningskoncernerna

76 av Sveriges 93 medel- och högfrekventa dagstidningar ingår i dag i någon av landets åtta största tidningsgrupper. Familjeägda NWT-koncernen, med sammanlagt tio av dessa tidningar, framstår som den aktör på tidningsmarknaden som har det bäst förspänt inför framtiden. När det gäller såväl lönsamhet som finansiell stabilitet spelar den värmländska tidningskoncernen i en klass för sig. Tidningsrörelserna i Sverige, vilka fortsatt redovisar betryggande överskott,²¹ kompletteras sedan flera år med intäkter från medieinvesteringar i Norge (samt från ett allt större fastighetsbestånd). NWT-koncernen är inte bara den koncern som behållit relativt sett flest

21. Myndigheten för press, radio och tv (2016). *Medieutveckling 2016 – Medieekonomi*.

reportrar under det senaste decenniet, den har också varit jämförelsevis måttlig med avseende på att höja sina prenumerationspriser).²² Även den likaledes familjeägda Herenco-koncernen i Jönköping är i dag en synnerligen välmående och lönsam företagsgrupp, och som i likhet med NWT på ett framgångsrikt sätt valt att sprida sina investeringar (och därmed riskerna) utanför den svenska tidningsmarknaden. Till skillnad från NWT har dock Herenco inte lyckats upprätthålla lönsamheten inom den s.k. Hallpressen, som under 2010-talet fått vidkännas flera förlustår. Hittills finns det dock inga indikationer på att familjen Hamrin skulle ha några planer på att göra sig av med den tidningsrörelse som varit i familjens ägo i fyra generationer och snart 100 år. Hallpressen omfattar sammanlagt nio dagstidningar.

För Stampen, ett annat familjeföretag med åtminstone ena benet i den fjärde generationen, är framtiden avgjort mer oviss. Den pågående rekonstruktionen av den kapsejsade Göteborgskoncernen inbegriper landets fjärde största tidningsgrupp med sammanlagt sex lokala dagstidningar. En eventuell konkurs kommer få dramatiska konsekvenser, inte bara för den västkustska tidningsmarknaden, utan för den svenska tidningsekologin i stort. Stampen är en av de större aktörerna inom såväl tryckeribranschen som tidningsdistributionen, verksamhetsgrenar där samverkan med övriga branschen är stor. Om Stampen försvinner från marknaden innebär det således att tryck- och distributionskostnaderna för övriga tidningsutgivare riskerar att öka. Sammantaget är utfallet av rekonstruktionen av Stampen det för stunden mest kritiska osäkerhetsmomentet i svensk dagspress.

Ett av målen med Stampens aggressiva tillväxtpolitik under 2000-talet var att ta upp kampen med internationella storspelare som Bonnier och Schibsted. De två koncernerna kontrollerar tillsammans hela den nationella tidningsmarknaden i Sverige – Bonnier genom Dagens Nyheter, Dagens Industri och Expressen; Schibsted genom Aftonbladet och Svenska Dagbladet. Härutöver är Bonnier genom Sydsvenskan/HD den dominerande tidningsutgivaren i västra Skåne. Som noterats i det ovanstående har såväl Bonniers som Schibsteds svenska tidningsdivisioner trotsat den allmänna utvecklingen på tidningsmarknaden genom att redovisa successivt förbättrade resultatnivåer under 2000-talet. Under 2015 uppgick den samlade vinsten för de två koncernernas svenska tidningsverksamheter till 568 miljoner kronor. Utfallet förstärkte den tendens som under de senaste åren pekat på att de nationellt orienterade tidningarna klarar den pågående migreringen från papper till digitala kanaler bättre än landsortspressen. Det gäller inte minst kvällspressen, som 2015 hade högre annonsintäkter på nätet än hela den övriga dagspressen tillsammans.²³

Dagens Nyheter, som i en medveten satsning försökt etablera sig som en nationell prestigetidning (med härtill tillbörliga prisökningar), har samtidigt aldrig haft så höga användarintäkter som under 2015. Inom i synnerhet Schibsted har dock tidningsrörelsen kommit att spela en allt mindre roll under senare år, inte minst vad gäller ekonomisk avkastning. I den börsnoterade koncernens fokus står i stället olika typer

22. Ohlsson, Jonas (2016). *Den svenska mediemarknaden 2016*, Nordicom, Göteborgs universitet.

23. Myndigheten för press, radio och tv (2016). *Medieutveckling 2016 – Medieekonomi*.

av sälj- och köptjänster på nätet (t.ex. svenska Blocket), ett segment som redovisar en tillväxttakt och inte minst en vinstmarginal som vare sig den svenska eller norska tidningsverksamheten är i närheten av. Framtiden för de Schibsted-ägda tidningsföretagen är i det perspektivet inte självklar – åtminstone inte på lite längre sikt.

Kostsamma förvärv tynger resultaten i de stiftelseägda koncernerna

Privatägda företag löper alltid en potentiell risk att säljas. I börsnoterade koncerner, vars hela existens bygger på förmågan att generera vinster till sina aktieägare, kan det bero på att det dyker upp bättre avkastningsmöjligheter på andra håll. I familjeägda företag aktualiseras frågan om en eventuell försäljning inte sällan i samband med generationsskiften. I stiftelseägda företag är situationen däremot en annan. Här begränsas ofta möjligheten att avyttra ägarkontrollen över företaget av stiftelsestadgarna. Stiftelseägandet skiljer sig också från det privata ägandet genom att det saknas en ägare som, åtminstone potentiellt sett, kan skjuta till mer ägarkapital ifall det skulle bli nödvändigt. (Å andra sidan finns det heller ingen aktieägare eller privata investerare att berika.) Stiftelseägda tidningar lever alltså under delvis andra betingelser än tidningar med privat ägande.

I Sverige finns i dag sex stiftelseägda tidningskoncerner. Av dessa har åtminstone fyra varit tongivande i 2000-talets strukturuomvandling på tidningsmarknaden. Avgjort mest aktiv har Mittmedia varit. Sedan år 2000 har den Gävlebaserade tidningskoncernen utökat sitt tidningsbestånd från fem till 23 dagstidningar. Omsättningen i koncernen har som följd tredubblats. Priset för expansionen har dock varit högt; koncernens soliditet har fallit från 56 till 40 procent samtidigt som en allt större del av de samlade tillgångarna kommit att utgöras av övervärden från företagsförvärv, s.k. goodwill. Sedan 2015 överstiger goodwill det egna kapitalet i Mittmedia (709 resp. 657 miljoner kronor). I en bransch med minst sagt osäkra framtidsutsikter – och i ljuset av den senaste utvecklingen inom Stampen – utgör det förhållandet ett uppenbart och reellt riskmoment i Sverige största landsortstidningskoncern.

Trots expansionen har lönsamheten uteblivit för Mittmedia. Sedan 2010 har nettomarginalen legat på i genomsnitt -1 procent per år. Under samma period har Mittmedia sjösatt de kanske största besparingsprogrammen inom svensk dagspress, samtidigt som prenumerationsavgiften för koncernens papperstidningar har höjts väsentligt.²⁴ Prishöjningarna för pappersprodukten har genomförts för att finansiera en omfattande strategisk och resursmässig satsning på kompetensutveckling och på digitala publikationsformer. Framtiden för den strategin, där Mittmedia onekligen legat i framkant i Tidningssverige, framstår dock som osäker sedan ägarna i juli 2016 valt att byta ut den ansvariga koncernledningen.

Även inom likaledes stiftelseägda NTM, Gota Media och Sörmlands Media har 2000-talets förvärvsvåg gått hand i hand med såväl minskade soliditetsnivåer som

24. Ohlsson, Jonas (2016). *Den svenska mediemarknaden 2016*, Nordicom, Göteborgs universitet.

fallande vinster. Sörmlands Media är med en genomsnittlig nettomarginal på -11 procent en av de koncerner som gått allra sämst under 2010-talet, ett faktum som huvudsakligen kan förklaras av förluster orsakade av övervärden från tidningsförvärv.

För de i fråga om både tidningstitlar och intäkter minsta stiftelseägda tidningskoncernerna, VK Media med centralredaktion i Umeå och Norran med centralredaktion i Skellefteå, har utvecklingen under samma period varit avgjort mer gynnsam. Den förstnämnda hör trots en viss tillbakagång under 2010-talet till de mest lönsamma företagen på tidningsmarknaden. Med en soliditet på 75 procent (upp 19 procentenheter på tio år) och en verksamhet finansierad helt utan bankkulder har VK-koncernen skaffat en jämförelsevis stabil ekonomisk grund för sina två dagstidningar, Västerbottens-Kuriren och Folkbladet.

Till skillnad från övriga stiftelseägda tidningskoncerner, som huvudsakligen har sin verksamhet koncentrerad till dagspressen, har VK Media även betydande investeringar i andra näringsgrenar. Hälftenägda fastighetsbolaget Gazette AB i Umeå omfattade under 2015 ett fastighetsbestånd bokfört till 1,8 miljarder kronor och redovisade ett nettoresultat på +76 miljoner kronor (+54 procent). Även för Norran, en av få kvarvarande solitärer på tidningsmarknaden, har det ekonomiska läget förbättrats under 2000-talet. Soliditeten på 75 procent vid utgången av 2015 är ett resultat av stabila och återkommande överskott under större delen av 2000-talet. På samma sätt som VK-koncernen har Norran intressen i den lokala fastighetsmarknaden. Företaget äger 50 procent av Nordvestor Fastigheter AB, som är en av Skellefteås större fastighetsägare.

Fortsatt strid på kniven för många presstödstidningar

Gemensamt för samtliga stiftelseägda tidningskoncerner (Norran undantagen) är att de under perioden sedan 1999 kommit att bli ägare till en eller flera driftsstödda andratidningar. I flera fall skedde övertagandet som ett alternativ till nedläggning. Andratidningarna är tillsammans den del av dagspressen som drabbats hårdast av den tilltagande konkurrensen på tidningsmarknaden.²⁵

Möjligheten att inordnas i en större och finansiellt starkare koncernstruktur har nu inte inneburit att de ekonomiska svårigheterna har försvunnit för andratidningarna. Flera av dem har radat upp återkommande förluster också efter ägarskiftet. Andratidningarnas framtid ligger härvidlag i sina ägares händer. Motivet från ägarhåll till att upprätthålla driften har, vid sidan om mer normativt laddade utfästelser om mångfald och konkurrens, bestått i det krassa faktum att ett visst minusresultat ändå kan kompenseras genom de vinster som möjliggörs av samordningen med förstetidningen, inte minst när det gäller distributionen.

Under 2015 valde två koncerner – Mittmedia och Sörmlands Media – att av besparingskäl vardera lägga ner en andratidning (Dagbladet respektive Folket). Huruvida de här beslutet drivits fram av det jämförelsevis mer ansträngda finansiella läge som de här båda koncernerna befinner sig i undandrar sig en utomstående bedömning.

25. Myndigheten för press, radio och tv (2015). *Dagspressens ekonomi 2014*.

Allt annat lika torde dock en mer solid och lönsam koncernstruktur borga för en större uthållighet att hålla liv också i förlustdrivande verksamheter.

I Mittmedia ingår f.n. ytterligare fyra tidningar med allmänt driftsstöd. Det är Arbetarbladet, Dala-Demokraten, Länstidningen Södertälje och Länstidningen i Östersund. Den sistnämnda är ett bra exempel på att andrapositionen på tidningsmarknaden inte nödvändigtvis är synonym med kroniska underskott. Nettomarginalen på 15,8 procent under 2015 hörde till de högsta på marknaden för en enskild tidningsrörelse.²⁶ För den största ackumulerade förlusten bland de andratidningar som fortfarande drivs i ett eget bolag svarar Östra Småland, som sedan ägarbytet 2011 redovisat ett nettoresultat på -91 miljoner kronor – ett underskott som ägaren Gota Media tvingats täcka via koncernbidrag.

Rörelseägda Värmlands Folkblad (med endagstidningen Karlstads- Tidningen) är ett annat exempel på att det går att överleva både som andratidning och som stående utanför de stora landsortstidningskoncernerna. Företagets finansiella ställning är väsentligt starkare i dag än för 15 år sedan – soliditeten har sedan 2000 ökat från 22 till 60 procent. Även om lönsamheten fallit något över tid redovisar VF-koncernen fortfarande ett positivt resultat.

Då är situationen mer bekymmersam för Skånska Dagbladetkoncernen (med dottertidningen Norra Skåne), som med start under 2008 ackumulerat betydande underskott. Soliditeten i koncernen har därför kraftigt försämrats och var under 2015 nere på 20 procent. Sedan 2007 har det egna kapitalet minskat från 217 miljoner kronor till 41 miljoner kronor. Det till följd av de förändrade presstödsreglerna fallande driftsstödet till storstadstidningar har givetvis haft en menlig inverkan på utvecklingen för Malmös andratidning. Ytterligare två förlustår på den nivå som redovisades under 2015 (-17 miljoner kronor, eller -7,1 procent) skulle innebära att det egna kapitalet är i det närmaste förbrukat för Skånska Dagbladet-koncernen.

Även för övriga dagstidningar med allmänt driftsstöd är det ekonomiska läget ansträngt. Det gäller inte minst Världen i dag och Laholms Tidning, där soliditeten under 2015 var nere på mycket låga 7 respektive 2 procent. Utrymmet att tackla eventuella kommande förluster är härvidlag mycket begränsat. För en annan solitär, Alingsås Tidning (familjen Michelsen), som inför 2015 ansökte om men nekades driftsstöd, slutade verksamhetsåret som redan nämnts med en negativ soliditet. 13 förlustår av de 15 senaste har successivt förbrukat det egna kapitalet. Framtiden för det familjeägda tidningsföretaget som nu befinner sig i rekonstruktion ter sig mycket oviss.

När det gäller den lågfrekventa pressen påminner förutsättningarna om den för de mindre solitärerna på den medel- och högfrekventa tidningsmarknaden. Ett högt stödberoende i kombination med en svag kapitalstruktur medför i flera fall en hög ekonomisk utsatthet. Det gäller i synnerhet för de företag som inte har en stark ägare, t.ex. ett parti eller i undantagsfall en större tidningskoncern, i ryggen. Som är fallet inom den medel- och högfrekventa pressen finns det dock också här företag som lyckats bibehålla en hög lönsamhet under 2010-talet. Hit hör inte minst Tranås-Posten, som 2015

26. Myndigheten för press, radio och tv (2016). *Medieutveckling 2016 – Medieekonomi*.

redovisade en nettomarginal på 16,0 procent, vilket gjorde den till Sveriges enskilt mest lönsamma tidningsrörelse under året (före både Dagens Industri och Aftonbladet).²⁷

Dagspressens framtidsutsikter – ett försök till en sammanfattande typologi

Den samlade slutsatsen från analysen blir således att de svenska tidningsföretagen står olika rustade inför de kommande årens utmaningar. Vill man försöka förutspå utvecklingen på tidningsmarknaden under de närmast kommande åren är det framför allt två aspekter som förefaller kritiska när det gäller tidningsföretagens möjligheter att säkerställa utgivningen av sina respektive dagstidningar. För det första handlar det om den enskilda dagstidningens marknadsposition. För det andra handlar det om det enskilda tidningsföretagets ekonomiska ställning.

Dagstidningar med en jämförelsevis stark marknadsposition har allt annat lika mer gynnsamma förutsättningar att stå sig i den fortsatta konkurrensen än tidningar där marknadsställningen kan beskrivas som jämförelsevis svag. Detta fundamentala tidningsekonomiska förhållande har inte förändrats, även om konkurrenssituationen på tidningsmarknaden har gått från att vara lokal till att bli alltmer global. På de lokala marknader där det finns två dagstidningar ger de grundläggande marknadsmekanismerna allttjämt ett svårantagligt försprång till den större tidningen. En jämförelsevis högre räckvidd (på papper såväl som digitalt) innebär att en tidning kan ta ut jämförelsevis högre annonspriser än vad en mindre konkurrent kan göra. Så var det i den fördigitala eran, så är det i dag, och så kan man förvänta sig att det ser ut också framgent. Och det gäller oavsett om tidningens huvudsakliga marknadsområde är lokalt, regionalt eller nationellt.

Tidningsföretag som har en solid kapitalstruktur har samtidigt allt annat lika mer gynnsamma förutsättningar att säkerställa den fortsatta utgivningen av sina dagstidningar än företag där kapitalstrukturen kan betraktas som svag. Ett tidningsföretag med ett omfattande eget kapital står bättre rustat att möta en osäker framtid än ett företag med ett mer begränsat dito, på samma sätt som ett skuldfritt företag, allt annat lika, står starkare rustat än ett företag med stora skulder. På tillgångssidan i balansräkningen innebär en högre andel goodwillvärden (av de samlade tillgångarna) på motsvarande sätt en jämförelsevis större ekonomisk utsatthet än vad en lägre andel goodwill gör. Tidningsföretag med en mer diversifierad verksamhet – till skillnad från dem vars verksamhet mer eller mindre uteslutande är uppbyggd kring tidningsutgivning – har också tillgång till alternativa intäktskällor, förutsatt att de är lönsamma vill säga.

En stark ekonomisk ställning ger inte bara en buffert för att hantera framtida förluster, det ger också, allt annat lika, bättre möjligheter att genomföra offensiva

27. Myndigheten för press, radio och tv (2016). *Medieutveckling 2016 – Medieekonomi*.

satsningar på marknaden. En svag ekonomisk ställning minskar det utrymmet. Samtidigt som företag med en hög skuldsättningsgrad och/eller en hög andel goodwill i balansräkningen är jämförelsevis mer beroende av framtida överskott för att täcka de ränte- och avskrivningskostnader de förbundit sig till. Baserat på slutsatsen om den kritiska betydelsen av 1) den enskilda

dagstidningens marknadsställning och 2) tidningsföretagets ekonomiska ställning för de svenska dagstidningarnas långsiktiga överlevnadsförmåga går det att skapa en typologi över olika kategorier av dagstidningar på den svenska tidningsmarknaden. En sådan typologi presenteras i figur 2.

Figur 2. Kategorier av dagstidningar på den svenska tidningsmarknaden

		Tidningsföretagets ekonomiska ställning	
		Stark	Svag
Dagstidningens marknadsposition	Stark	1.	3.
	Svag	2.	4.

Principmodeller av det här slaget är inte oproblematiske; verkligheten är sällan så enkelt och renodlat beskaffad som en fyrdelad figurindelning kan låta påskina. Såväl brokigheten på den svenska tidningsmarknaden – som omfattar tidningsrörelser som omsätter allt från 3 miljoner kronor till 2 miljarder kronor – som de i inledningen diskuterade besvären att särskilja marknadsutvecklingen för enskilda tidningstitlar försvårar mer exakta prognoser rörande den förväntade utvecklingen för den svenska tidningsbranschen. Men som hjälp för systematisera en på många sätt komplex verklighet kan de, förutsatt att de är väl genomförda, fylla en tydliggörande funktion.

Typologin i figur 2 resulterar i fyra kategorier av dagstidningar på den svenska tidningsmarknaden. Kategorierna kan beskrivas enligt följande:

1. Dagstidningar med en **stark marknadsposition** som ägs av ett företag med en **stark ekonomisk ställning**. Det här är den kategori dagstidningar där förutsättningarna att klara framtidens utmaningar på tidningsmarknaden är som allra mest gynnsamma. Kombinationen av en (jämförelsevis) stark marknadsposition och en stabil ekonomisk bas borgar för en god konkurrensförmåga också framöver. Exempel på tidningar i den här gruppen är Bonniertidningarna Dagens Industri och Dagens Nyheter, Schibstedägda Aftonbladet, samt de stora, mark-

nadsledande regionala tidningar som ingår i de mest solida landsortstidningskoncernerna, som NWT, Herenco, Gota Media och VK Media. Även ekonomiskt starka solitära som Norran, Piteå-Tidningen och Nya Lidköpings-Tidningen kan rimligen föras till denna grupp. De största potentiella hoten mot en tidning i kategori 1 är antingen att nuvarande ägaren väljer att sälja tidningen till en finansiellt svagare aktör, eller att ägaren genom större strategiska felsatsningar förlorar sin starka ekonomiska ställning (jämför kategori 3 nedan).

2. Dagstidningar med en **svag marknadsposition** som ägs av ett företag med en **stark ekonomisk ställning**. Här kompenseras risken hos en i grunden svag marknadsställning med en stark ekonomiskbas i ägarföretaget. Till den här kategorin räknar därför de stödmottagande andratidningar som ingår i en kapitalstark företagsstruktur, som t.ex. Svenska Dagbladet (Schibsted), Folkbladet (VK Media) och Sydöstran och Östra Småland (Gota Media). Även de stödmottagande fådagartidningar som har ett större politiskt parti i ryggen (t.ex. Aktuellt i Politiken, Poletik och tidningen Nu) kan rimligen hänföras till den här gruppen. Det största potentiella hotet mot tidningarna i kategori 2, utöver de som gäller för tidningarna i kategori 1, är beroendet av statliga stödmedel, vilket innebär att deras framtida utveckling är avhängig utvecklingen på den mediepolitiska arenan.
3. Dagstidningar med en **stark marknadsposition** som ägs av ett företag med en **svag ekonomisk ställning**. I den här kategorin riskeras en i grunden stark marknadsposition av en ekonomiskt svag ställning för det företag som äger tidningen i fråga. Hit räknas de enskilda tidningsrörelser som fått vara med och bära konsekvenserna av strategiska misräkningar på ägar- och koncernledningsnivån i Tidningsverige. Det gäller i synnerhet Göteborgs-Posten, den dominerande dagstidningen på landets näst största lokala mediemarknad, men vars framtid till följd av den pågående rekonstruktionen inom Stampen framstår som mycket oviss. Situationen för dessa tidningar kan dock snabbt förbättras om de säljs eller på annat sätt tas över av en ekonomiskt starkare aktör (jämför kategori 1 ovan).
4. Dagstidningar med en **svag marknadsposition** som ägs av ett företag med en **svag ekonomisk ställning**. Det här är den kategori dagstidningar där framtidsutsikterna får betraktas som mest osäkra. Kombinationen av å ena sidan en svag marknadsposition, vilket vanligtvis resulterar i återkommande rörelseförluster, och å andra sidan en svag kapitalstruktur innebär en stor utmaning när det kommer till att klara driften under de år som kommer. De ovan diskuterade Skånska Dagbladet och Alingsås Tidning framstår som de medel- och högfrekventa dagstidningar som ligger närmst till hands att placeras i den här kategorin. Men även alla de övriga dagstidningar som uppbär allmänt driftsstöd men som saknar en stark ägare i ryggen kan föras till denna grupp. Bland dessa återfinns Laholms Tidning, Lysekilsposten, Dagens ETC och Världen i dag, såväl som en

majoritet av landets en- och tvådagartidningar. Det till synes alltmer ansträngda ekonomiska läget för Mittmedia-koncernen medför möjligen att en andratidning som Dala-Demokraten, vilken under senare år både tappat betydligt i upplaga och redovisat återkommande rörelseförluster, kan placeras i den här gruppen. Mittmedias nedläggning av andratidningen Dagbladet i Sundsvall i början av 2015 kan om inte annat tolkas som ett tecken i den riktningen.

Den svenska dagspressen har under 2000-talet genomgått en omfattande strukturomvandling. Sedan millennieskiftet har ganska exakt hälften av landets dagstidningar fått ny huvudägare – i vissa fall flera gånger. Resultatet har blivit en tidningsmarknad med allt färre men allt större ägare.

2000-talets strukturella förändringar inom dagspressen ska ses mot bakgrund av de förändrade konkurrensförhållandena på medieområdet. Landets tidningsföretag är i dag utsatta för en hårdare konkurrens än någonsin tidigare. Formeringen av större tidningskoncerner har i allmänhet motiverats utifrån ett behov att konsolidera och rationalisera en näringsgren som länge präglades av lokalt förankrade ägare och småskalighet.

I den här rapporten presenteras och diskuteras den strukturella och ekonomiska utvecklingen inom den svenska dagspressen under 2000-talet. För datainsamling och analys svarar fil. dr Jonas Ohlsson, medieforskare vid Nordicom vid Göteborgs universitet. Rapporten har genomförts på uppdrag av Medieutredningen (Ku 2015:01), vilken också fungerat som redaktör för texten.

NORDICOM

Nordiskt Informationscenter för Medie- och Kommunikationsforskning

Göteborgs universitet
Box 713, SE 405 30 Göteborg
Telefon +46 31 786 00 00 • Fax + 46 31 786 46 55

e-post info@nordicom.gu.se

www.nordicom.gu.se

ISBN 978-91-87957-46-8

9 789187 957468

GÖTEBORGS UNIVERSITET